

طراحی و اعتبارسنجی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی (مورد مطالعه: شهر تهران)

صغری افکانه^۱*

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۶

چکیده:

پژوهش حاضر باهدف طراحی و اعتبارسنجی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهر تهران انجام شد. نوع پژوهش به لحاظ نوع داده آمیخته متوالی با رویکرد اکتشافی بود که به لحاظ ماهیت در بخش کیفی شامل مراحل فراترکیب/دلفی و در بخش کمی توصیفی با مراحل پیمایشی/همبستگی بود. جامعه آماری در بخش کیفی و مرحله فراترکیب کلیه مبانی نظری و پیشینه مرتبط پایگاه‌های داده داخلی و خارجی و در مرحله دلفی ۱۵ مشارکت‌کننده (خبره) با روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند انتخاب شدند؛ همچنین در بخش کمی جامعه آماری کلیه اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهر تهران بودند که ۲۲۱ پاسخ‌دهنده با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای مرحله‌ای انتخاب شدند. روش گردآوری داده‌ها در بخش کیفی و مرحله فراترکیب مرور سیستماتیک ادبیات و در مرحله دلفی کاربرد بود و همچنین در بخش کمی پرسشنامه محقق ساخته ۶۲ گویه‌ای برگرفته از بخش کیفی برای اعتبار درونی و پرسشنامه ۱۶ گویه‌ای برای سنجش اعتبار مدل بود. در بخش کیفی و در هر دو مرحله و همین‌طور در بخش کمی روایی و پایایی موردبررسی قرار گرفت که نتایج بیانگر روا و پایا بودن ابزارهای پژوهش بود. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی و مرحله فراترکیب، تحلیل سیستماتیک و در مرحله دلفی ضریب توافق کندال بود و در بخش کمی نیز شامل آمار توصیفی و استنباطی (تحلیل عاملی تأییدی و تی تک نمونه‌ای)، با نرم‌افزارهای Maxqda-V، ۲۰۱۸، Spss-V، ۲۳ و Smart Pls-V، ۳ بود. یافته‌ها نشان داد که مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران شامل ابعاد شفافیت اطلاعات شامل مولفه‌های دسترسی به اطلاعات (۵ شاخص)، گزارش دهی (۵ شاخص)، ارتباطات داخلی و خارجی (۵ شاخص) و مستندسازی فرآیندها (۵ شاخص)؛ بعد مشارکت اجتماعی شامل مولفه‌های ارتباط با جامعه (۶ شاخص)، آگاهی بخشی (۶ شاخص)، ترویج فرهنگ مشارکت (۶ شاخص) و در نهایت بعد مسئولیت‌پذیری شامل مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای (۶ شاخص)، پایبندی به قوانین (۶ شاخص)، ارزیابی (۶ شاخص) و پاسخگویی به چالش‌ها (۶ شاخص) است. در نهایت، با توجه به ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناسایی شده، مدل پژوهش طراحی و به لحاظ اعتبار (درونی بیرونی) موردسنجش قرار گرفت که یافته‌ها بیانگر اعتبار مناسب مدل بود.

کلیدواژه‌گان: ارتقا، پاسخگویی اجتماعی، ارتقا پاسخگویی اجتماعی

^۱ استادیار گروه علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران (S.afkane@iau.ac.ir) (نویسنده مسئول)

Design and Validation of the Social Accountability Promotion Model of Islamic Azad University (Case Study: Tehran City)

Soghra Afkaneh*^۱

Abstract

The present study aimed to design and validate the social accountability promotion model of Islamic Azad University (Case Study: Tehran). The type of research was a sequential mixed data type with an exploratory approach, which in terms of nature included meta-synthesis/Delphi stages in the qualitative part and descriptive with survey/correlation stages in the quantitative part. The statistical population in the qualitative part and meta-synthesis stage included all theoretical foundations and related background of domestic and foreign databases, and in the Delphi stage, ۱۰ participants (experts) were selected by purposive non-random sampling method; also, in the quantitative part, the statistical population was all faculty members of Islamic Azad Universities in Tehran, of which ۲۲۱ respondents were selected by staged cluster random sampling method. The data collection method in the qualitative part and meta-synthesis stage was a systematic literature review and in the Delphi stage was a worksheet, and in the quantitative part, a ۲۲-item researcher-made questionnaire taken from the qualitative part for internal validity and a ۱۶-item questionnaire for measuring the validity of the model. In the qualitative part and in both stages, as well as in the quantitative part, validity and reliability were examined, and the results indicated the validity and reliability of the research tools. The data analysis method in the qualitative part and meta-synthesis stage was systematic analysis and in the Delphi stage, the Kendall coefficient of agreement, and in the quantitative part, it included descriptive and inferential statistics (confirmatory factor analysis and one-sample t-test), with Maxqda-V۲۰۱۸, Spss-V۲۳ and Smart PLS-V۳ software. The findings showed that the Islamic Azad University social accountability promotion model includes the dimensions of information transparency including the components of access to information (۰ indicators), reporting (۰ indicators), internal and external communications (۰ indicators), and documenting processes (۰ indicators); the social participation dimension includes the components of communication with the community (۱ indicators), awareness (۱ indicators), promoting a culture of participation (۱ indicators), and finally the responsibility dimension includes the components of professional ethics (۱ indicators), adherence to laws (۱ indicators), evaluation (۱ indicators), and responding to challenges (۱ indicators). Finally, considering the dimensions, components, and indicators identified, the research model was designed and tested in terms of validity (internal and external), and the findings indicated the appropriate validity of the model.

Keywords: Promotion, Social Accountability, Promotion of Social Accountability

^۱*Assistant Professor of Educational Sciences Department, Roudehen Branch, Islamic Azad University, Branch, Iran (S.afkane@iau.ac.ir) (Corresponding Author)

پاسخگویی اجتماعی دانشگاه‌ها به عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی در ارتقاء کیفیت آموزش و پژوهش، به ویژه در دانشگاه آزاد اسلامی، از اهمیت بالایی برخوردار است. در دنیای امروز، دانشگاه‌ها نه تنها مسئولیت آموزش و تربیت نیروی انسانی را بر عهده دارند، بلکه باید به نیازهای اجتماعی و فرهنگی جامعه نیز پاسخ دهند. ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی در تهران می‌تواند به بهبود ارتباطات دانشگاه با جامعه، افزایش شفافیت در فرآیندهای تصمیم‌گیری، و تقویت اعتماد عمومی به نهادهای آموزشی کمک کند. این مسئله به‌ویژه در شرایط کنونی که چالش‌های اجتماعی و اقتصادی متعددی وجود دارد، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند و می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر برای ارتقاء کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها محسوب شود (دهقانی و همکاران، ۱۴۰۳). پاسخگویی اجتماعی به معنای تعهد نهادهای آموزشی به ارائه خدمات با کیفیت و پاسخ به نیازهای جامعه است. این مفهوم شامل شفافیت در عملکرد، مشارکت فعال در حل مسائل اجتماعی، و ایجاد روابط مثبت با ذینفعان مختلف است. در این راستا، دانشگاه‌ها باید به عنوان نهادهای علمی و فرهنگی، نقش خود را در ارتقاء عدالت اجتماعی، توسعه پایدار و پاسخ به چالش‌های اجتماعی ایفا کنند. پاسخگویی اجتماعی نه تنها به بهبود تصویر عمومی دانشگاه‌ها کمک می‌کند، بلکه به تقویت ارتباطات میان دانشگاه و جامعه نیز منجر می‌شود (کنل، ۱، ۲۰۲۴). پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی با چالش‌های متعددی روبرو است که می‌تواند به کاهش اثرگذاری این نهاد در جامعه منجر شود. یکی از چالش‌های اصلی، عدم شفافیت در فرآیندهای تصمیم‌گیری و عملکرد دانشگاه است که می‌تواند به بی‌اعتمادی عمومی منجر شود. همچنین، عدم ارتباط مؤثر بین دانشگاه و جامعه می‌تواند باعث شود که نیازهای واقعی جامعه در برنامه‌های آموزشی و پژوهشی نادیده گرفته شود. این مسائل نه تنها به کاهش کیفیت خدمات آموزشی منجر می‌شود، بلکه می‌تواند به کاهش مشارکت اجتماعی و فرهنگی دانشگاه‌ها نیز آسیب برساند (سلحشوری و همکاران، ۱۴۰۳). علاوه بر این، چالش‌های مالی و اقتصادی نیز بر پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی تأثیرگذار است. محدودیت‌های مالی می‌تواند به کاهش منابع لازم برای انجام فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی منجر شود و در نتیجه، دانشگاه‌ها قادر به پاسخگویی به نیازهای جامعه نخواهند بود. این چالش‌ها نیاز به توجه و بررسی دقیق دارند تا دانشگاه‌ها بتوانند به عنوان نهادهای مؤثر در جامعه عمل کنند و نقش خود را در ارتقاء پاسخگویی اجتماعی ایفا نمایند (کلاهی، ۱۴۰۳). تحقیقات نشان می‌دهد که مؤلفه‌های مختلف پاسخگویی اجتماعی، از جمله شفافیت، مشارکت و ارتباطات مؤثر، تأثیر مستقیم بر کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها دارند. به عنوان مثال،

مطالعاتی که در زمینه پاسخگویی اجتماعی دانشگاه‌ها انجام شده، نشان می‌دهد که دانشگاه‌هایی که به نیازهای جامعه پاسخ می‌دهند و در فرآیندهای تصمیم‌گیری شفاف عمل می‌کنند، بیشتر مورد اعتماد جامعه قرار می‌گیرند (میهران و همکاران، ۲۰۲۲). این اعتماد می‌تواند به افزایش مشارکت دانشجویان و جامعه در فعالیت‌های دانشگاهی منجر شود و در نتیجه، کیفیت آموزش و پژوهش را بهبود بخشد. به همین ترتیب، پاسخگویی اجتماعی می‌تواند به تقویت هویت اجتماعی دانشگاه‌ها و افزایش نقش آن‌ها در توسعه پایدار کمک کند.

پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی به معنای تعهد این نهاد به ارتقاء کیفیت آموزشی و پژوهشی در راستای نیازهای جامعه است. این مفهوم شامل ابعاد مختلفی از جمله شفافیت در فرآیندها، مشارکت فعال در حل مسائل اجتماعی، و ایجاد ارتباطات مؤثر با ذینفعان می‌شود (ملکی و شاکریان، ۱۴۰۳). در واقع، دانشگاه آزاد اسلامی باید به عنوان یک نهاد اجتماعی، مسئولیت‌های خود را در قبال جامعه شناسایی کرده و به آن‌ها پاسخ دهد. این امر نه تنها به بهبود کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به تقویت اعتماد عمومی به دانشگاه‌ها و افزایش مشارکت اجتماعی منجر شود (پرگو و همکاران). پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی می‌تواند به ارتقاء عدالت اجتماعی و توسعه پایدار کمک کند. با توجه به چالش‌های اجتماعی و اقتصادی موجود، دانشگاه‌ها باید به عنوان نهادهای پیشرو در ارائه راهکارهای مؤثر برای حل مسائل اجتماعی عمل کنند. این اقدام می‌تواند به بهبود شرایط زندگی در جامعه و افزایش کیفیت آموزش و پژوهش در دانشگاه‌ها منجر شود. در نهایت، پاسخگویی اجتماعی می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر برای ارتقاء تصویر عمومی دانشگاه‌ها و افزایش اعتماد جامعه به این نهادها عمل کند (حق دوست، ۱۴۰۳). نظریه‌های مختلفی در زمینه پاسخگویی اجتماعی دانشگاه‌ها وجود دارد که هر یک به نوعی به چالش‌ها و مسائل موجود پرداخته‌اند. برخی از این نظریه‌ها بر اهمیت شفافیت و مشارکت تأکید دارند، در حالی که برخی دیگر به نقش دانشگاه‌ها در توسعه پایدار و عدالت اجتماعی می‌پردازند. با این حال، بسیاری از این نظریه‌ها در عمل با چالش‌هایی مواجه هستند، از جمله عدم تطابق بین تئوری و عمل و کمبود منابع لازم برای اجرای برنامه‌های پاسخگویی اجتماعی. این نقدها نشان می‌دهد که برای

تحقق پاسخگویی اجتماعی مؤثر، نیاز به رویکردهای جامع و عملی وجود دارد که بتوانند چالش‌های موجود را به درستی شناسایی و برطرف کنند (کوشکون و همکاران، ۱، ۲۰۲۳).

انتخاب موضوع ارتقاء پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی ناشی از چالش‌های متعددی است که این نهاد در حال حاضر با آن‌ها مواجه است. در شرایطی که دانشگاه‌ها به عنوان نهادهای علمی و فرهنگی باید به نیازهای جامعه پاسخ دهند، عدم شفافیت در فرآیندهای تصمیم‌گیری و عملکرد می‌تواند به بی‌اعتمادی عمومی منجر شود. این بی‌اعتمادی نه تنها به کاهش مشارکت اجتماعی و فرهنگی دانشگاه‌ها آسیب می‌زند، بلکه می‌تواند به کاهش کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی نیز منجر شود. بنابراین، پژوهشگر با هدف شناسایی و بررسی این چالش‌ها، به دنبال ارتقاء پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی است (الوانی و همکاران، ۱۳۹۱). علاوه بر این، چالش‌های اقتصادی و مالی نیز بر پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی تأثیرگذار است. محدودیت‌های مالی می‌تواند به کاهش منابع لازم برای انجام فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی منجر شود و در نتیجه، دانشگاه‌ها قادر به پاسخگویی به نیازهای جامعه نخواهند بود. این مسئله نیاز به بررسی دقیق و طراحی مدل‌های مؤثر برای ارتقاء پاسخگویی اجتماعی دارد. در این راستا، پژوهشگر به دنبال شناسایی راهکارهایی است که بتوانند به بهبود وضعیت پاسخگویی اجتماعی دانشگاه‌ها کمک کنند و نقش آن‌ها را در جامعه تقویت نمایند (شاهین مهر و حسنی، ۱۳۹۴).

مسائل موجود در زمینه پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی تأثیرات گسترده‌ای بر جنبه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و روانشناختی جامعه دارد. به عنوان مثال، عدم پاسخگویی اجتماعی می‌تواند به کاهش اعتماد عمومی به دانشگاه‌ها و نهادهای آموزشی منجر شود، که این امر می‌تواند به کاهش مشارکت اجتماعی و فرهنگی در جامعه منجر گردد. همچنین، چالش‌های اقتصادی ناشی از عدم پاسخگویی می‌تواند به کاهش منابع مالی دانشگاه‌ها و در نتیجه، کاهش کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی منجر شود. این مسائل نه تنها به تأثیرات منفی بر روی دانشگاه‌ها، بلکه بر روی جامعه نیز اثرگذار است و می‌تواند به کاهش کیفیت زندگی و افزایش نارضایتی اجتماعی منجر شود. (وظیفه دوست و همکاران، ۱۳۹۵) طراحی و اعتبارسنجی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی در تهران می‌تواند به عنوان یک راهکار مؤثر برای حل چالش‌ها و مسائل موجود در این نهاد عمل کند. این مدل باید شامل مؤلفه‌های کلیدی مانند شفافیت، مشارکت و ارتباطات مؤثر باشد که بتوانند به بهبود کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی کمک کنند. با استفاده از روش‌های تحقیق کمی و

کیفی، می‌توان داده‌های لازم را جمع‌آوری کرده و اعتبار مدل را مورد ارزیابی قرار داد. این اقدام می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف دانشگاه در زمینه پاسخگویی اجتماعی کمک کند و راهکارهای مؤثری برای ارتقاء این پاسخگویی ارائه دهد. در نهایت، اعتبارسنجی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی می‌تواند به بهبود تصویر عمومی دانشگاه آزاد اسلامی و افزایش اعتماد جامعه به این نهاد کمک کند. با توجه به چالش‌های موجود، این مدل می‌تواند به عنوان یک ابزار مؤثر برای ایجاد ارتباطات مثبت بین دانشگاه و جامعه عمل کند و به تقویت نقش دانشگاه‌ها در حل مسائل اجتماعی و اقتصادی منجر شود. این اقدام نه تنها به ارتقاء کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به بهبود شرایط اجتماعی و فرهنگی در جامعه نیز منجر گردد. در این راستا این پژوهش به دنبال این است که چه مؤلفه‌هایی در ارتقاء پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی تأثیرگذارند و چگونه می‌توان با طراحی و اعتبارسنجی مدل‌های مؤثر، به بهبود این پاسخگویی کمک کرد؟ این سوال به دنبال شناسایی راهکارهایی است که بتوانند به بهبود وضعیت پاسخگویی اجتماعی دانشگاه‌ها و در نتیجه، افزایش کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی منجر شوند.

۲- روش‌شناسی

نوع پژوهش: در این پژوهش نوع پژوهش بر اساس هدف، کاربردی؛ بر اساس نوع داده آمیخته متوالی، بر اساس نوع پارادایم، عمل‌گرا یا ترکیبی (تفسیری و اثبات‌گرایی)؛ بر اساس ماهیت (رویکرد و طراحی) ابتدا از نوع تحقیقات اکتشافی و سپس توصیفی-تحلیلی؛ بر اساس نوع استدلال (منطق اجرا) از نوع تحقیقات مختلط (استقرایی-قیاسی) است زیرا از هر دو نوع استدلال استقرایی (در بخش کیفی فراترکیب و دلفی) و استنتاجی یا قیاسی (در بخش کمی پیمایشی و همبستگی) است.

جامعه و نمونه آماری (حجم و روش نمونه‌گیری)

الف: بخش کیفی: جامعه آماری مرحله اول بخش کیفی (فراترکیب) شامل کلیه مقالات و آثار علمی در پایگاه‌های داده داخلی و خارجی و همین‌طور اسناد و قوانین موجود در این حوزه است که در این مرحله، ۲۰ مقاله با توجه به فرایند انتخاب مقالات بر اساس دستورالعمل پریزما با روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند انتخاب شد. لازم به ذکر است معیارهای انتخاب مقالات در روش فراترکیب شامل به روز بودن و مرتبط با موضوع پژوهش، کیفیت و اعتبار علمی بالا و برگرفته از پایگاه‌های داده داخل و خارج معتبر، دارای روش‌شناسی مناسب و تنوع در دیدگاه‌ها و ...؛ علاوه بر این در مرحله دوم (تکنیک دلفی) شامل کلیه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهر تهران و پژوهشگرانی است که در حوزه پاسخگویی اجتماعی دانشگاه مطلع هستند و با توجه به اینکه حداقل

تعداد خبرگان در پلنل دلفی معمولاً بین ۱۰ تا ۱۸ نفر در نظر گرفته می‌شود (لینستون و توروف، ۲۰۱۱) در این پژوهش ۱۵ خبره که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم با مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی در ارتباط هستند با روش نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند انتخاب شدند. لازم به ذکر است، معیارهای انتخاب خبرگان عبارت‌اند از داشتن حداقل مدرک دکتری و سابقه تدریس در رشته‌های مرتبط با زمینه پژوهش، تخصص، مشارکت در پروژه‌های عملی و تجربه پژوهشی مرتبط، آگاهی از سیاست‌ها و رویه‌ها، چالش‌ها، موانع و توانایی ارائه نظرات تحلیلی، گستردگی دیدگاه‌ها، تعهد به مشارکت، داشتن سمت، مسئولیت، مشارکت در تصمیم‌گیری و تجربه عملی مرتبط با زمینه پژوهش

.. و

ب: بخش کمی: در این بخش، جامعه آماری شامل کلیه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهر تهران است. با توجه به اینکه نظریه‌پردازان برجسته و صاحب‌نظر از جمله کلین ۲ (۲۰۱۵) در حوزه مدل‌سازی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی تأییدی، حداقل حجم نمونه ۲۰۰ نفر را به‌عنوان یک قاعده عمومی و مناسب برای مدل‌سازی معادلات ساختاری و تحلیل عاملی پیشنهاد می‌کنند، در این پژوهش با توجه به استفاده از آزمون تحلیل عاملی تأییدی و افزایش تعمیم‌پذیری، ۲۲۵ پاسخ‌دهنده با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای مرحله‌ای نسبی به‌عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد و پرسشنامه میان آن‌ها به‌صورت آنلاین و حضوری توزیع شد که ۴ پرسشنامه به دلیل ناقص بودن کنار گذاشته شد و عملیات آماری بر روی ۲۲۱ پاسخ‌دهنده انجام شد.

ابزار گردآوری داده و روایی و پایایی

الف: بخش کیفی: ابزار گردآوری داده در مرحله اول بخش کیفی (فرا ترکیب)، مرور سیستماتیک ادبیات و منابع معتبر علمی است. این فرآیند شامل جستجوی دقیق و هدفمند در پایگاه‌های داده علمی، مقالات، کتب و پایان‌نامه‌های مرتبط با موضوع پژوهش بود. در بررسی روایی محتوایی مرحله فرا ترکیب مشخص شد، محتوا و مفاهیم مورد بررسی به‌طور کامل و جامع در ادبیات موجود پوشش داده شده‌اند. برای این منظور مقالات با دقت بالا انتخاب شدند و ابتدا غربالگری صورت گرفت. به‌منظور غربالگری از نمودار جریان (فرایند جستجو و انتخاب مقالات) برای شناسایی مقالات مناسب در حوزه مورد مطالعه استفاده شد. در این مرحله ابتدا محدودیت‌های اعمال شده به لحاظ قلمروهای زمانی (داخلی و خارجی)، مکانی (پایگاه‌های داده داخل و خارج)، ماهیت پژوهش (سنتز، مروری، کیفی

۱ - Linstone & Turoff

۲ - Kline

و کمی) و موضوعی (کلمات کلیدی برای جستجو) آورده شد، سپس فرایند غربالگری درشت و ریز صورت گرفت. علاوه بر این نتایج روایی داخلی نشان داد، یافته‌های حاصل از فراترکیب تحت تأثیر عوامل خارجی قرار نگرفته و به درستی تبیین شده‌اند، همچنین از چک‌لیست ۲۷ موردی بر اساس مدل پریزما، تجزیه و تحلیل مستقل توسط پژوهشگر و یک متخصص آمار، ضریب توافق کاپای کوهن، استفاده از معیارهای استاندارد، تکرارپذیری (شفافیت در فرایند روش اجرا)، استفاده از نرم‌افزار MAXQDA به منظور ردیابی دقیق مراحل تحلیل و کدگذاری داده‌ها و درنهایت بررسی، بازخورد و اصلاح کدها توسط خبره مسلط به موضوع جهت شناسایی تناقضات انجام شد. به منظور پایایی در روش فراترکیب نیز از روش‌های ثبت دقیق فرایند پژوهش^۱، همسویی درون محقق^۲ و همسویی بین محقق^۳ استفاده شد. درنهایت می‌توان گفت، یافته‌ها بیانگر پایا و روا بودن داده‌های مرحله فراترکیب بود. علاوه بر آنچه گفته شد در مرحله دوم فاز کیفی (تکنیک دلفی) از کاربرگ دلفی استفاده شد. در این مرحله، از خبرگان خواسته شد که علاوه بر امتیازدهی، هرگونه نظر یا پیشنهادی که در مورد شاخص‌ها دارند را بیان کنند و در صورت وجود، شاخص‌های جدیدی را که به نظرشان مهم است، به انتهای جدول اضافه کنند. به منظور روایی کاربرگ دلفی ابتدا سؤالات به شکلی مناسب طراحی شدند که ساده، واضح و مرتبط باشند. برای این منظور از زبان ساده و مفهومی که به راحتی برای خبرگان قابل فهم باشد، برای طراحی گویه‌های پرسشنامه بسته پاسخ استفاده شد. سپس پیش از اجرای کاربرگ دلفی، از روایی محتوایی با استفاده از فرمول نسبت روایی محتوا^۴ استفاده شد که نتایج بیانگر روایی محتوا بود و به این معناست که محتوای کاربرگ به‌طور کامل و جامع مفاهیم موردنظر را پوشش می‌دهد. همچنین برای محاسبه پایایی کاربرگ دلفی از پایایی درونی^۵ و زمانی^۶ استفاده شد که درنهایت یافته‌های مرحله دلفی نیز بیانگر روا و پایا بودن کاربرگ دلفی بود.

۱ - Audit Trail

۲ - Intrarater Reliability

۳ - Interrater Reliability

۴ - Content Validity Ratio - CVR

۵ - Internal Reliability

۶ - Test-Retest Reliability

ب: بخش کمی: به منظور گردآوری داده‌ها در بخش کمی از پرسشنامه‌های محقق ساخته، برای سنجش اعتبار درونی (برگرفته از شاخص‌های شناسایی شده بخش کیفی) و بیرونی مدل (برگرفته از مدل نهایی) استفاده شد. مراحل ساخت پرسشنامه اعتبار درونی مدل بدین صورت بود که در ابتدا، برای شناسایی ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های ارتقا پاسخگویی اجتماعی، به مرور سیستماتیک ادبیات این حوزه در پایگاه‌های داده داخل و خارج و بر مبنای پروتوکول پریزما به‌عنوان رویکردی استلندارد، پرداخته شد. آنگاه مقالات شناسایی شده با استفاده از معیارهای مشخصی غربالگری شدند و در نهایت ۲۰ مقاله باقی ماند که این مقاله با روش تحلیل مضمون مورد بررسی قرار گرفتند و ابعاد ارتقا پاسخگویی اجتماعی شناسایی شد. آنگاه این عوامل شناسایی شده به‌عنوان مبنای ایجاد سؤالات کاربرگ دلفی مورد استفاده قرار گرفتند و این شاخص‌ها، مؤلفه‌ها و ابعاد با اجماع نظر خبرگان در سه راند نهایی و بومی شد. این پرسشنامه شامل سؤالاتی بود که روایی آن با روایی محتوا و پایایی آن ابتدا در یک گروه آزمایشی ۲۵ نفره اجرا و سپس اصلاحات لازم صورت گرفت و آنگاه پرسشنامه نهایی در میان گروه هدف توزیع شد. پرسشنامه این بخش شامل ۶۲ گویه با طیف اندازه‌گیری لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم بود که به سنجش ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی می‌پردازد. به منظور سنجش روایی پرسشنامه حاضر از روایی محتوایی با کمک فرم‌های لاوشه نسبت روایی محتوا ۱ و شاخص روایی محتوا ۲ به کمک ده نفر از خبرگان استفاده شد و در این راستا محتوای پرسشنامه از نظر سؤال‌های اضافی و یا اصلاح سؤال‌ها مورد بررسی قرار گرفت و اصلاحات لازم قبل از توزیع پرسشنامه انجام شد. اطلاعات کامل پرسشنامه، ضرایب روایی سازه و همچنین ضرایب پایایی پرسشنامه اصلی در جدول زیر قابل مشاهده است.

۱ - CVR

۲ - CVI

جدول ۱ - اطلاعات توزیع شاخص‌های پرسشنامه محقق ساخته پژوهش و روایی و پایایی آن (منبع: محقق ساخته)

ASV	MSV	AVE	HMT	ω	CR	α	تعداد شاخص	تداوم	کسب‌گمی	چونگی	انحراف معیار	میانگین	مؤلفه	ابعاد	سازه
۰.۲۱	۰.۴۰	۰.۵۴	۰.۶۸	۰.۸۲	۰.۷۹	۰.۷۱	۵	-۰.۱۱	-۰.۳۶	۰.۸۳	۳.۶۶	دست‌رسی به اطلاعات	گزارش	شفافیت اطلاعات	
							۵	-۰.۳۷	۰.۱۸	۰.۸۱	۳.۱۴	دهی	ارتباطات داخلی و خارجی		
							۵	-۰.۳۴	۰.۲۲	۰.۶۲	۳.۳۷	مستندسازی فرآیندها	ارتباطات داخلی و خارجی		
							۵	۰.۳۷	-۰.۰۶	۰.۷۸	۳.۲۳	ارتباط با جامعه	ارتباطات داخلی و خارجی		ارتقا
							۶	-۰.۱۵	-۰.۰۲	۰.۷۹	۳.۲۲	آگاهی بخشی	آگاهی بخشی	مشارکت اجتماعی	پاسخگویی اجتماعی
۰.۲۵	۰.۴۳	۰.۵۷	۰.۶۴	۰.۸۳	۰.۸۱	۰.۷۸	۶	-۰.۱۹	-۰.۰۴	۰.۷۵	۳.۲۶	ترویج فرهنگ مشارکت	ترویج فرهنگ مشارکت	مشارکت اجتماعی	
							۶	-۰.۳۴	-۰.۰۹	۰.۸۶	۳.۲۷	اخلاق حرفه‌ای	اخلاق حرفه‌ای	مسئولیت‌پذیری	
۰.۲۹	۰.۴۷	۰.۶۲	۰.۷۳	۰.۸۷	۰.۸۴	۰.۷۵	۶	-۰.۳۸	۰.۱۳	۰.۹۳	۳.۲۸	پایبندی به قوانین	پایبندی به قوانین	مسئولیت‌پذیری	

ارزیابی	۰.۷۱	۰.۷۸	۰.۷۱	۰.۷۸	۰.۷۱	۰.۷۸
پاسخگویی	۰.۴۱	-۰.۰۶	۰.۷۱	۰.۷۸	۰.۷۱	۰.۷۸
به سوالات	-۰.۵۴	-۰.۰۵	۰.۷۵	۰.۷۵	۰.۷۵	۰.۷۵

علاوه بر این برای سنجش روایی سازه نیز از دو نوع روایی همگرا و واگرا با کمک نرم‌افزار اسمارت پی ال اس^۳ استفاده شد که یافته‌ها در جدول زیر قابل ملاحظه است. همچنین در این پژوهش پایایی از طریق ضریب آلفای کرونباخ^۴، پایایی ترکیبی^۵ و اومگای مک دونالد^۶ محاسبه شد. مقادیر این دو ضریب برای همه متغیرهای پرسشنامه بالای ۰.۷ به دست آمد که نشان‌دهنده پایا بودن ابزار اندازه‌گیری بود. با توجه به جدول فوق می‌توان گفت: پایایی ابعاد مورد تأیید است زیرا آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی بالای ۰.۷ است و همچنین^۵ $AVE > 0.5$ است، روایی همگرا مورد تأیید است زیرا^۶ $CR > 0.7$ ؛ $CR > AVE$ ؛ $CR > 0.5$ ؛ $AVE > 0.5$ و همین‌طور روایی واگرا نیز مورد تأیید است زیرا^۷ $MSV < AVE$ و $ASV < AVE$.

۱ - Smart-PLS^۳

۲ - α

۳ - CR

۴ - McDonald's Omega

۵ - Maximum Shared Squared Variance (MSV)

۶ - Average Shared Squared Variance (ASV)

علاوه بر پرسشنامه اعتبار درونی فوق‌الذکر، برای سنجش اعتبار مدل از پرسشنامه محقق ساخته اقتباس شده از شوقی و کریمی (۱۴۰۳) نیز استفاده شد که شامل دو قسمت اعتبار بیرونی (۲۴ گویه) و اعتبار درونی (۱۰ گویه) با ۳۴ گویه بود که با طیف ۵ درجه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد بود. این پرسشنامه به صورت آنلاین و حضوری توزیع شد و از پاسخ‌دهندگان خواسته شد تا نظرات خود را درباره هر گویه بیان کنند. برای اطمینان از دقت و صحت پاسخ‌ها، مستندات نظری و تجربی حمایت‌کننده از مدل به همراه مدل طراحی شده و همچنین توضیحات لازم درباره هدف تحقیق و نحوه تکمیل این پرسشنامه به خبرگان ارائه شد. لازم به ذکر است که برای محاسبه روایی این پرسشنامه از روایی محتوایی و همچنین برای سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که یافته‌ها بیانگر روا و پایا بودن این پرسشنامه بود.

▪ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

بخش کیفی: در فاز کیفی به منظور شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های ارزیابی اجرای خطمشی شفافیت از روش تحلیل مضمون با نرم‌افزار MAXQDA نسخه Analytics Pro سال ۲۰۱۸ استفاده شد. بدین صورت که مضامین و الگوهای مشترک از متون مقالات انتخاب شده و همچنین سؤالات باز کاربرگ دلفی شناسایی و تجزیه و تحلیل شدند. سپس در مرحله دلفی و سؤالات بسته پاسخ از میانگین و انحراف معیار برای ارزیابی نتایج و تعیین میزان توافق بین خبرگان و همچنین ضریب توافق کندال^۱ برای ارزیابی نظرات و توافق خبرگان در مورد اولویت‌ها در خصوص پرسشنامه بسته پاسخ با نرم‌افزار IBM SPSS-۱۶ نسخه Statistics استفاده شد.

بخش کمی: در فاز کمی با توجه به هدف پژوهش از روش‌های آمار توصیفی (برای توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی شامل سن، جنسیت، تحصیلات و سابقه کار از درصد فراوانی، جدول و نمودار و همچنین برای توصیف متغیرهای پژوهش از میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی) و استنباطی (از آزمون تحلیل عاملی تأییدی برای اعتبار درونی و تی تک نمونه‌ای برای اعتبار بیرونی) با نرم‌افزارهای IBM SPSS-۲۳ نسخه Statistics سال ۲۰۱۵ و SmartPLS-V^۳ سال ۲۰۱۶ استفاده شد.

^۱ - Kendall's W

^۲ - Partial Least Squares

۳- یافته‌ها

در این بخش ابتدا در جدول زیر توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت کنندگان و پاسخ دهندگان آورده شده است.

جدول ۳- ویژگی جمعیت شناختی جامعه هدف فاز کیفی و کمی

پاسخ دهندگان پرسشنامه (۲۲۱ عضو هیئت علمی)			مشارکت کنندگان (۱۵ خبره)		
درصد	فراوانی	جنسیت	درصد	فراوانی	ماهیت شغلی خبره
۴۳	۹۵	زن	۴۰	۶	خبرگان نظری
۵۷	۱۲۶	مرد	۶۰	۹	خبرگان تجربی
درصد	فراوانی	دامنه سنی	درصد	فراوانی	دامنه سنی
۲۱	۴۶	بین ۳۰ تا ۴۰ سال	۲۰	۳	بین ۳۰ تا ۴۰ سال
۴۲	۹۳	بین ۴۱ تا ۵۰ سال	۴۷	۷	بین ۴۱ تا ۵۰ سال
۳۷	۸۲	بالتر از ۵۰ سال	۳۳	۵	بالتر از ۵۰ سال
درصد	فراوانی	سابقه کار	درصد	فراوانی	سابقه کار یا تدریس
۲۹	۶۴	کمتر از ۱۰ سال	۳۳	۵	کمتر از ۱۰ سال
۷۱	۱۵۷	بیشتر از ۱۰ سال	۶۷	۱۰	بیشتر از ۱۰ سال

در جدول فوق ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت کنندگان و پاسخ دهندگان در مورد دامنه سنی، سابقه کار، جنسیت و ماهیت شغلی قابل مشاهده است. در ادامه به طراحی و اعتبارسنجی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی (مورد مطالعه شهر تهران) با توجه به یافته‌های بخش کیفی و کمی پرداخته می‌شود.

مرحله اول فاز کیفی: فراترکیب

در مرحله اول فاز کیفی، با تکیه بر بررسی‌های حاصل از روش فراترکیب، به شناسایی ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی (مورد مطالعه شهر تهران) پرداخته شده است. در این مرحله با استفاده از روش فراترکیب با مرور نظام‌مند و با رهیافت مدل پریزما و با استفاده از روش فراترکیب، مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شناسایی می‌شود. برای این منظور مراحل زیر طی شده است:

۱. گام‌های انجام سنتز پژوهی جهت شناسایی مولفه‌های پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد

اسلامی عبارتند از: مرحله اول: تعیین جغرافیای پژوهش، تعیین پژوهش‌هایی که قرار است از یافته‌های آن‌ها استفاده شود، شامل موارد الف) تعیین پارامترهای جست و جو مانند تاریخ انتشار و نوع پژوهش، ب) تعیین معیارهای انتخاب اسناد گردآوری شده از مرحله قبل، ج) تعیین راهبرد جست و جوی اسناد و پایگاه‌ها؛ مرحله دوم: نقد نظام‌مند اسناد منتخب شامل موارد الف) غربالگری درشت، ب) غربالگری ریز، ج) واکاوی؛ مرحله سوم: سنتز است (گاف و همکاران، ۲۰۱۲).

۲. نمودار جریان (فرایند جستجوی مقالات) پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی: در این مرحله ابتدا محدودیت‌های اعمال شده به لحاظ قلمروهای زمانی (داخلی و خارجی)، مکانی (پایگاه‌های داده داخل و خارج)، ماهیت پژوهش (سنتز، مروری و کیفی) و موضوعی (کلمات کلیدی برای جستجو) آورده شد و سپس فرایند غربالگری درشت و ریز انجام شد. بر اساس نمودار جریان مدل پریزما و پس از غربالگری‌های صورت گرفته در نهایت ۲۰ مقاله انتخاب شد که کیفیت آن‌ها بررسی و مورد واکاوی قرار گرفت.

۳. چک لیست ۲۷ موردی جهت بررسی کیفیت مقالات شناسایی شده در مورد پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی: نتایج جستجوی کلیه مجلات مرتبط با حوزه پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی نشان می‌دهد که در فاصله سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳ در داخل و ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۴ در خارج از کشور تنها ۳۰ مقاله با رویکرد فراترکیب و بدون فراترکیب با کلمات کلیدی پاسخگویی اجتماعی و ارتقای پاسخگویی اجتماعی در دانشگاه در این حوزه به چاپ رسیده است. میزان انطباق کلی کیفیت مقالات مورد بررسی با معیارهای گزارش چک لیست ۶۴٪ برآورد شد. بیشترین کمبودهای کیفیت در گزارش بخش روش مقالات به میزان ۵۴٪ تخمین زده شد. مشخص‌ترین نقصان گزارش‌های مطالعات مرور نظام‌مند مورد بررسی مربوط به خطاهای موجود در مطالعات اولیه و خطاهای حاصل از ترکیب نتایج این مطالعات و عدم اشاره به سوگیری‌ها بوده است. بیشتر مقالات یافت شده مربوط به سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹ (۶۸.۲٪) و همین‌طور ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۰ (۶۴.۷٪) بوده است که در مقالات پژوهشگران مدیریت سازمانی ۴۲.۵٪ و حقوق ۳۳.۱٪ وجود داشته است. از این تعداد مقاله ۳۳.۳٪ مربوط به مقالات داخلی و ۶۶.۶٪ مربوط به مقالات خارجی بود. نتایج چک لیست ۲۷ موردی کیفیت مقالات منتخب نشان داد، تمام مقالات یا از کیفیت مناسب برخوردارند و یا از کیفیت بالا چرا که درصد کیفیت برای هر آیت‌م یا بالاتر از ۷۵٪ است و یا بین ۵۰٪ تا ۷۵٪ و اگر درصد کیفیت

کسب شده کمتر از ۵۰٪ بود می‌توان گفت، کیفیت آیتم مورد نظر پایین است. در ادامه نیز نتایج ضریب کاپا برای توافق در خصوص مقالات توسط دو ارزیاب آورده شده است. کاپای کوهن قرارداد بین دو ارزیاب که هر کدام N مورد را در C طبقه متقابلاً انحصاری مرتب کرده‌اند را اندازه‌گیری می‌کند. لذا با توجه به مقدار ضریب کاپای (۰.۵۷) بدست‌آمده، می‌توان نتیجه گرفت که نتیجه بررسی دو ارزیاب مناسب است. معادله برای K عبارتست از:

$$K = \frac{pr(a) - pr(e)}{1 - pr(e)} = \frac{(0.56 - 0.332)}{1 - 0.6} = 0.57$$

۴. واکاوی و سنتز (تجمیعی و ترکیبی): در نهایت سنتز به منظور طراحی و اعتبارسنجی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی انجام و بر مبنای بررسی‌های صورت گرفته، شاخص‌های مستخرج از فراترکیب به دست آمد و سپس ابر کلمات مفاهیم استخراج شده رسم شد.

مرحله دوم فاز کیفی: تکنیک دلفی

در این مرحله برای غربالگری و همچنین نظرسنجی از خبرگان، شاخص‌های احصا شده از مرحله فراترکیب در قالب کاربرگ دلفی، به خبرگان ارائه شد. در این راستا از آن‌ها خواسته شد تا به هریک از شاخص‌ها امتیاز ۱ تا ۵ اختصاص دهند. شاخص‌هایی که میانگین امتیاز آن‌ها کمتر از ۴ بود از دور دلفی حذف شدند. در راند اول دلفی، ۵ شاخص امتیاز زیر ۴ کسب کردند و از دور دلفی حذف شدند. دلفی در راند دوم بدون ۴ شاخص حذف شده، ادامه پیدا کرد و ۶ شاخص با نظر خبرگان اصلاح شد و اما هیچ شاخصی از دور دلفی حذف نشد و خبرگان ترکیب مولفه‌ها و ابعاد را تایید کردند. برای اطمینان از نهایی شدن مدل، فرایند دلفی در راند سوم ادامه داشت. در راند سوم دلفی نیز تمامی شاخص‌ها امتیاز بالای ۴ کسب کردند. در ادامه جهت اطمینان از پاسخ‌ها از ضریب توافق کندال استفاده شد تا سطح اجماع بین اعضای دلفی را نشان دهد. یافته‌ها بیانگر اجماع قوی خبرگان در راند دوم و سوم در خصوص شاخص‌ها دارد و در نتیجه فرایند دلفی در دور سوم متوقف شد. یافته‌های راند سوم تکنیک دلفی در جدول زیر قابل ملاحظه است:

جدول ۴- راند سوم دلفی برای مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران

امتیاز	شاخص‌ها	مولفه	بعد
۴.۵	وجود وبسایت رسمی دانشگاه با اطلاعات به‌روز و قابل دسترس برای دانشجویان و کارکنان	دسترسی به اطلاعات	شفافیت اطلاعات
۴.۳	دسترسی به نتایج تحقیقات و پروژه‌های انجام‌شده توسط اعضای هیئت علمی دانشگاه		
۴.۲	اطلاع‌رسانی منظم در مورد برنامه‌های آموزشی و فرهنگی دانشگاه		
۴.۶	شفافیت در فرآیندهای استخدام و پذیرش دانشجویان با ارائه اطلاعات دقیق		
۴.۴	وجود کانال‌های ارتباطی (مانند ایمیل و تلفن) برای سوالات و شکایات دانشجویان و کارکنان		
۴.۵	انتشار گزارش‌های دوره‌ای از عملکرد دانشگاه به‌صورت عمومی	گزارش‌دهی	
۴.۳	ارائه نتایج نظرسنجی‌های دانشجویی به‌صورت شفاف و قابل دسترس		
۴.۶	شفافیت در تصمیم‌گیری‌های کلان دانشگاه با اطلاع‌رسانی به جامعه دانشگاهی		
۴.۵	گزارش‌دهی در مورد اثرات اجتماعی فعالیت‌های دانشگاه بر جامعه محلی		
۴.۴	انتشار گزارش‌های ارزیابی داخلی و نتایج آن‌ها به‌صورت عمومی	ارتباطات داخلی و خارجی	
۴.۶	وجود سیستم‌های ارتباطی موثر (مانند پلتفرم‌های آنلاین) با دانشجویان و کارکنان		
۴.۵	برگزاری جلسات عمومی برای تبادل نظر و ارائه پیشنهادات از سوی دانشجویان		
۴.۴	ایجاد کانال‌های ارتباطی با جامعه و نهادهای اجتماعی برای همکاری‌های مشترک		
۴.۶	اطلاع‌رسانی در مورد رویدادهای دانشگاه از طریق رسانه‌های اجتماعی و وبسایت دانشگاه		
۴.۵	برقراری ارتباط با رسانه‌ها برای پوشش اخبار و فعالیت‌های دانشگاه		
۴.۵	وضوح در مراحل ثبت‌نام و انتخاب رشته برای دانشجویان جدید		

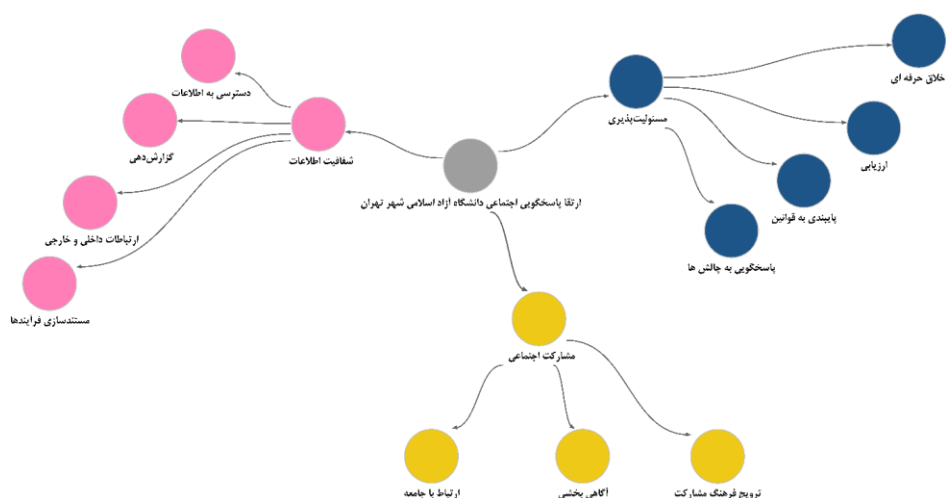
امتیاز	شاخص‌ها	مؤلفه	بعد
۴.۶	اطلاع‌رسانی در مورد نحوه ارزیابی دانشجویان و معیارهای آن	مستندسازی فرآیندها	
۴.۵	شفافیت در انتخاب اساتید و اعضای هیئت علمی با اطلاع‌رسانی به دانشجویان		
۴.۵	وجود دستورالعمل‌های واضح برای فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی		
۴.۶	اطلاع‌رسانی در مورد دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های مرتبط با نیازهای جامعه		
۴.۵	برقراری ارتباط با سازمان‌های محلی و نهادهای اجتماعی برای همکاری‌های مشترک	ارتباط با جامعه	
۴.۶	مشارکت در جشنواره‌ها و رویدادهای محلی به منظور معرفی دانشگاه و فعالیت‌های آن		
۴.۵	ایجاد فرصت‌های کارآموزی و اشتغال در جامعه برای دانشجویان		
۴.۴	برگزاری نشست‌های مشترک با نهادهای اجتماعی برای بررسی نیازهای جامعه		
۴.۶	ارزیابی نیازهای جامعه از طریق نظرسنجی و برگزاری جلسات مشاوره	مشارکت اجتماعی	
۴.۵	ایجاد شبکه‌های همکاری با دیگر دانشگاه‌ها برای تبادل تجربیات و منابع		
۴.۴	برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه مسئولیت اجتماعی برای دانشجویان		
۴.۵	ایجاد برنامه‌های مشاوره‌ای برای دانشجویان در زمینه مسائل اجتماعی و فرهنگی		
۴.۴	تدریس دروس مرتبط با مسائل اجتماعی و فرهنگی در برنامه‌های درسی	آگاهی‌بخشی	
۴.۵	برگزاری کارگاه‌های آگاهی‌بخشی در مورد حقوق و وظایف اجتماعی دانشجویان		
۴.۶	تشویق به پژوهش در زمینه مسائل اجتماعی و ارائه نتایج آن‌ها به جامعه		
۴.۴	برگزاری مسابقات و چالش‌های اجتماعی به منظور افزایش آگاهی و مشارکت دانشجویان		

امتیاز	شاخص‌ها	مولفه	بعد
۴.۵	ایجاد کمپین‌های اطلاع‌رسانی درباره مشارکت اجتماعی و اهمیت آن	ترویج فرهنگ مشارکت	
۴.۶	تشویق به شرکت در انتخابات دانشجویی و فعالیت‌های مرتبط		
۴.۵	برگزاری جشنواره‌های مشارکت اجتماعی برای معرفی فعالیت‌های داوطلبانه		
۴.۴	شناسایی و تقدیر از دانشجویان فعال اجتماعی به‌منظور انگیزه‌بخشی		
۴.۵	ایجاد فضای گفت‌وگو درباره مسائل اجتماعی و چالش‌های موجود		
۴.۴	ترویج فرهنگ داوطلبی در دانشگاه و تشویق دانشجویان به شرکت در فعالیت‌های اجتماعی		
۴.۵	آموزش اصول اخلاقی به دانشجویان و کارکنان در زمینه‌های مختلف	اخلاق حرفه‌ای	مسئولیت‌پذیری
۴.۵	وجود کد اخلاقی برای کارکنان و اساتید به‌منظور حفظ استانداردهای حرفه‌ای		
۴.۴	برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه اخلاق حرفه‌ای و مسئولیت اجتماعی		
۴.۵	ارزیابی عملکرد بر اساس معیارهای اخلاقی و حرفه‌ای		
۴.۶	ایجاد فضایی برای گفت‌وگوی اخلاقی و انتقادی در دانشگاه		
۴.۵	ترویج رفتارهای مسئولانه در دانشگاه و تشویق به رعایت اصول اخلاقی		
۴.۴	آشنایی دانشجویان با قوانین و مقررات دانشگاه از طریق کارگاه‌ها و جلسات توجیهی	پایبندی به قوانین	
۴.۵	وجود سیستم‌های نظارتی بر رعایت قوانین و مقررات دانشگاه		
۴.۴	برگزاری جلسات توجیهی برای کارکنان و اساتید در مورد قوانین و مقررات		
۴.۵	وجود مجازات‌های مشخص برای تخلفات و عدم رعایت قوانین		
۴.۶	اطلاع‌رسانی در مورد تغییرات قانونی و تأثیر آن بر فعالیت‌های دانشگاه		
۴.۵	پایبندی به قوانین بین‌المللی در پژوهش‌ها و فعالیت‌های علمی		
۴.۴	وجود سیستم‌های ارزیابی عملکرد دانشگاه به‌صورت دوره‌ای	ارزیابی	

طراحی و اعتبارسنجی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی (مورد مطالعه: شهر تهران) □ ۱۲۵

امتیاز	شاخص‌ها	مؤلفه	بعد
۴.۵	نظرسنجی‌های دوره‌ای از دانشجویان و کارکنان برای جمع‌آوری نظرات و پیشنهادات		
۴.۶	بازخورد به نتایج ارزیابی‌ها و اطلاع‌رسانی به جامعه دانشگاهی		
۴.۵	تحلیل داده‌های عملکردی و شناسایی نقاط قوت و ضعف		
۴.۴	بهبود مستمر بر اساس بازخوردها و پیشنهادات دریافتی		
۴.۵	ایجاد جلسات بازخورد برای دانشجویان و کارکنان به منظور تبادل نظر و پیشنهادات		
۴.۶	شناسایی چالش‌های اجتماعی در دانشگاه و بررسی علل آن‌ها		
۴.۵	تدوین برنامه‌های عملیاتی برای مقابله با چالش‌های شناسایی شده		
۴.۶	برگزاری جلسات هم‌اندیشی برای حل مشکلات و چالش‌های موجود		
۴.۴	ایجاد گروه‌های کاری برای پاسخ به چالش‌ها و مشکلات اجتماعی		
۴.۵	ارزیابی نتایج اقدامات انجام‌شده و اطلاع‌رسانی به جامعه دانشگاهی		
۴.۷	اطلاع‌رسانی در مورد پیشرفت‌ها و نتایج اقدامات انجام‌شده		

درنهایت بر اساس ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های شناسایی شده مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران در شکل زیر آورده شده است:



شکل ۱- مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران
برگرفته از بخش کیفی

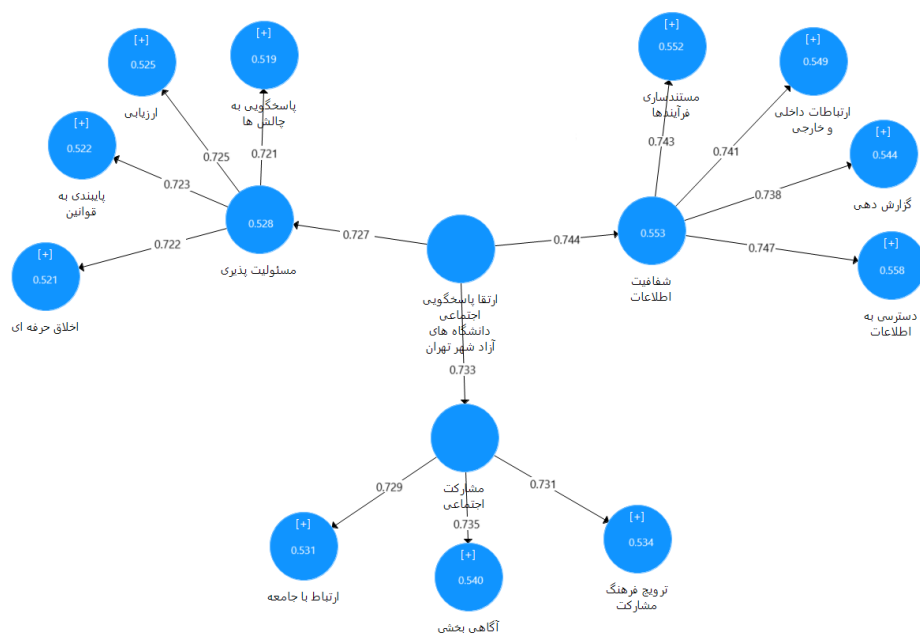
در ادامه به اعتبارسنجی مدل فوق در دو بخش درونی و بیرونی پرداخته می‌شود. اعتبار مدل به‌عنوان یک بخش کلیدی در پژوهش نه‌تنها بیانگر دقت و صحت نتایج مدل طراحی شده است، بلکه بیانگر قابلیت کاربرد آن در محیط‌های واقعی نیز است. بنابراین در راستای طراحی و اعتبارسنجی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران، اعتبار این مدل مورد سنجش قرار گرفت. برای این منظور، ابتدا پرسشنامه ۶۲ گویه‌ای با طیف ۵ درجه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد در میان ۲۵ خبره در حوزه پژوهش و در زمینه‌های پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی مرتبط با موضوع توزیع شد. این پرسشنامه به سنجش اعتبار بیرونی مدل طراحی شده با مؤلفه‌های هدف، طراحی روش پژوهش، کنترل متغیرهای مزاحم و تطبیق و اعتبار درونی مدل طراحی شده با مؤلفه‌های بازبینی منطقی، بازخورد متخصصان و تحلیل حساسیت می‌پردازد که در این پژوهش برای بررسی اعتبار هر یک از مؤلفه‌ها، از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج این آزمون به‌طور کلی نشان‌دهنده اعتبار بالای مؤلفه‌های مختلف مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران از منظر اعتبار درونی و بیرونی است. در جدول زیر، نتایج آماری حاصل از آزمون تی تک نمونه‌ای به‌تفصیل آورده شده است.

جدول ۵- یافته‌های اعتبارسنجی مدل از منظر خبرگان

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	t محاسبه شده	سطح اختلاف حد حد	
				میانگین	پایین بالا
اعتبار بیرونی	۴.۱۵	۰.۷۰	۸.۵۰	۱.۱۵	۳.۸۵
هدف	۴.۳۰	۰.۶۵	۹.۲۰	۱.۳۰	۴.۰۰
طراحی روش پژوهش	۴.۱۰	۰.۷۵	۸.۰۰	۱.۱۰	۳.۸۰
کنترل متغیرهای مزاحم	۴.۲۵	۰.۸۰	۹.۰۰	۱.۲۵	۳.۹۰
تطبیق	۴.۰۵	۰.۸۵	۷.۵۰	۱.۰۵	۳.۷۰
اعتبار درونی	۴.۳۵	۰.۵۵	۹.۵۰	۱.۳۵	۴.۰۰
بازبینی منطقی	۴.۲۰	۰.۶۵	۸.۷۰	۱.۲۰	۳.۹۰
بازخورد متخصصان	۴.۴۰	۰.۶۰	۹.۸۰	۱.۴۰	۴.۱۰
تحلیل حساسیت	۴.۵۰	۰.۵۰	۱۰.۰۰	۱.۵۰	۴.۲۰

باتوجه به جدول فوق می‌توان گفت میانگین نمرات مؤلفه‌های مختلف در این جدول در محدوده ۴ تا ۴.۵۰ قرار دارد که نشان‌دهنده ارزیابی مثبت و رضایت‌بخش از این مؤلفه‌ها توسط پاسخ‌دهندگان است. بالاترین میانگین مربوط به مؤلفه “تحلیل حساسیت” با نمره ۴.۵۰ و پایین‌ترین میانگین مربوط به مؤلفه “تطبيق” با نمره ۴.۰۵ است. این نتایج نشان می‌دهد که پاسخ‌دهندگان به اهمیت و تأثیر تحلیل حساسیت در ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی توجه ویژه‌ای داشته‌اند. انحراف معیارهای محاسبه شده برای هر مؤلفه نیز نشان‌دهنده پراکندگی معقول نمرات در اطراف میانگین‌ها است. به‌طور کلی، انحراف معیارها در محدوده ۰.۵۰ تا ۰.۸۵ قرار دارند که نشان‌دهنده همگنی نسبی نظرات پاسخ‌دهندگان است. این همگنی به‌ویژه در مؤلفه “اعتبار درونی” با انحراف معیار ۰.۵۵ و “بازخورد متخصصان” با انحراف معیار ۰.۶۰ مشهود است. این نتایج می‌تواند نشان‌دهنده توافق نسبی بین پاسخ‌دهندگان در ارزیابی این مؤلفه‌ها باشد. در نهایت، تمامی مقادیر t محاسبه شده بالاتر از ۷.۵۰ و سطح معناداری کمتر از ۰.۰۰۰ است که بیانگر وجود تفاوت‌های معنادار بین میانگین‌های محاسبه شده و مقدار مرجع (معمولاً ۳) است. این نتایج به‌وضوح نشان‌دهنده اعتبار و اهمیت مؤلفه‌های مختلف در مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی است. به‌طور کلی، یافته‌ها نشان می‌دهند که تمامی مؤلفه‌ها به‌طور معناداری بالاتر از حد مرجع ارزیابی شده‌اند، که این موضوع می‌تواند به تقویت و بهبود سیاست‌ها و روش‌های اجرایی در این حوزه کمک کند.

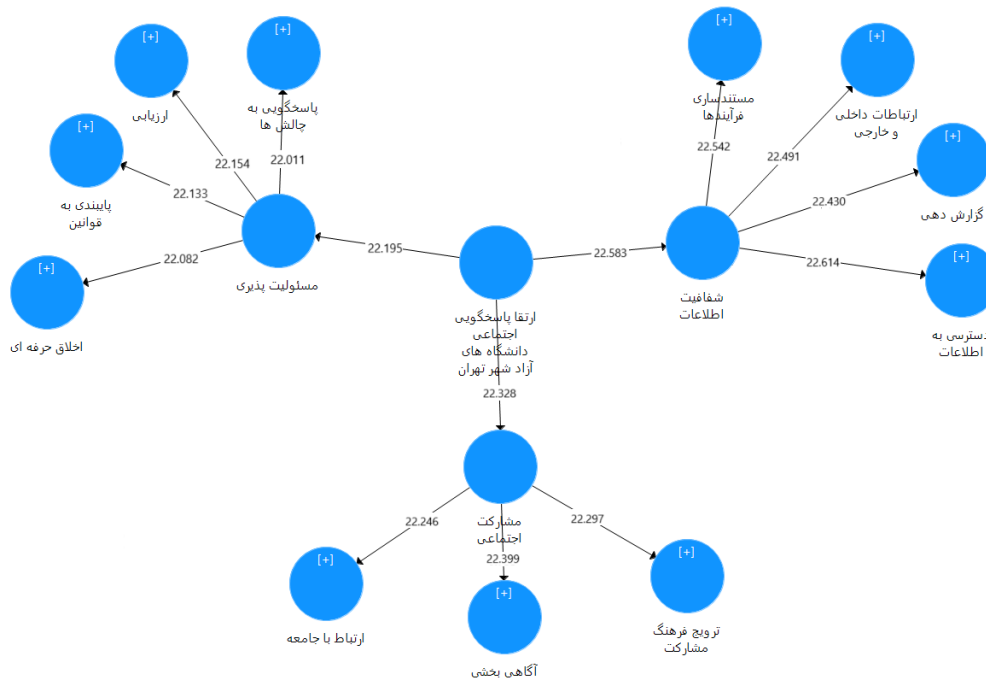
در مرحله بعد، سنجش اعتبار درونی مدل با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی و ضریب تعیین و اعتبار بیرونی مدل از طریق شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری و شاخص Q^2 صورت گرفت. تحلیل عاملی تأییدی (مدل اندازه‌گیری) هر یک از سه بعد: در این مرحله جهت تأیید برازش مدل از تحلیل عاملی تأییدی مبتنی بر حداقل مربعات جزئی بهره گرفته شد. براساس یافته‌ها، معناداری تمامی مولفه‌ها و شاخص‌ها بیشتر از ۱.۹۶ است، بر همین اساس می‌توان گفت مدل حاضر معنادار بوده و از اعتبار لازم برخوردار است.



شکل ۲- اعتبار درونی ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر

تهران در حالت در حالت بار عاملی

همان طور که در شکل فوق ملاحظه می شود بار عاملی برای تمامی مولفه ها و شاخص ها بالاتر از ۰.۴ است که بیانگر قابل قبول بودن تبیین شاخص ها برای هر یک از مؤلفه ها و مؤلفه ها برای هر یک از ابعاد است. در شکل زیر هم ضرایب معناداری تی مدل آورده شده است.



شکل ۳- اعتبار درونی ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران در حالت معناداری ضرایب

همان طور که در شکل فوق قابل مشاهده است ضریب معناداری تی برای هر یک از شاخص‌ها و مؤلفه‌ها بالاتر از ۲.۵۸ شده است و لذا با ۹۹ درصد اطمینان همه شاخص‌های برای هر یک از مؤلفه‌ها و مؤلفه‌ها برای هر یک از ابعاد تأیید می‌شود و هیچ شاخص و مؤلفه‌ای نیاز به حذف شدن ندارد. شاخص ضریب تعیین R^2 متغیرهای وابسته برای سنجش اعتبار درونی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران برای هر سه بعد: ضریب R^2 مربوط به متغیرهای پنهان درون‌زا (وابسته) است و تأثیر یک متغیر مستقل بر یک متغیر وابسته را نشان می‌دهد که سه مقدار ۰.۱۹، ۰.۳۳ و ۰.۶۷ به‌عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی R^2 در نظر گرفته می‌شوند. مقدار برای هر سه بعد بیش از ۰.۶۷ به دست آمد. شاخص ارتباط پیش بین Q^2 برای سنجش اعتبار بیرونی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی: این معیار، قدرت پیش‌بینی مدل در متغیرهای وابسته را نشان می‌دهد. ملاک تفسیر Q^2 ، سه مقدار ۰.۰۲، ۰.۱۵ و ۰.۳۵ عنوان قدرت پیش‌بینی کم، متوسط و قوی می‌باشد. اگر این شاخص مثبت باشد مطلوب است. مقدار Q^2 برای ابعاد سازه اصلی

۰.۳۱۲، ۰.۲۳۸ و ۰.۲۹۵ است که مثبت و در سطح مطلوب است. بر همین اساس می‌توان گفت قدرت پیش بینی مدل در مورد هر سه بعد مطلوب هستند. شاخص GOF : شاخص که برای برازش توسط تنن هاوس و همکاران (۲۰۰۵) معرفی شده است، ملاک کلی برازش است که با محاسبه میانگین هندسی میانگین اشتراک و به صورت زیر محاسبه می‌شود.

$$Gof = \sqrt{\text{communalities} \times R^2} = 0,530 \sqrt{0,52 * 0,542}$$

متخصصان مدل یابی ساختاری به روش PLS شاخص GOF کمتر از ۰.۱ را کوچک، بین ۰.۱ تا ۰.۲۵ را متوسط و بیش از ۰.۳۶ را بزرگ قلمداد می‌کنند. با در نظر گرفتن این معیارها شاخص برازش مدل نمونه مورد بررسی ۰.۵۳۰ به دست آمد که جز اندازه‌های بزرگ است. با توجه به این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که مدل آزمون شده در نمونه مورد بررسی برازش مناسبی دارد. همچنین با توجه به اینکه بارهای عاملی تمامی متغیرهای آشکار مدل بیشتر از ۰.۵ و معناداری بیشتر از ۲.۵۸ است، می‌توان گفت سازه حاضر از روایی مطلوبی برخوردار است.

۴- بحث و نتیجه گیری

در این پژوهش براساس روش‌های فراترکیب و تکنیک دلفی مدل نهایی ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی (مورد مطالعه شهر تهران) ارائه گردید که شامل ابعاد شفافیت اطلاعات (دسترسی به اطلاعات، گزارش دهی، ارتباطات داخلی و خارجی و مستندسازی فرآیندها)، مشارکت اجتماعی (ارتباط با جامعه، آگاهی بخشی و ترویج فرهنگ مشارکت) و درنهایت بعد مسئولیت پذیری (اخلاق حرفه ای، پایبندی به قوانین، ارزیابی و پاسخگویی به چالش‌ها) بود.

یکی از ابعاد کلیدی این مدل، "شفافیت اطلاعات" است که شامل مؤلفه‌های دسترسی به اطلاعات، گزارش دهی، ارتباطات داخلی و خارجی و مستندسازی فرآیندها می‌باشد. دسترسی به اطلاعات به معنای فراهم کردن امکان دسترسی آسان و سریع به اطلاعات مرتبط با فعالیت‌ها، برنامه‌ها و تصمیمات دانشگاه است. این مؤلفه به دانشجویان، اساتید و کارکنان این امکان را می‌دهد که از وضعیت‌های مختلف دانشگاه آگاه شوند و در فرآیندهای تصمیم‌گیری مشارکت کنند. مؤلفه گزارش دهی نیز به فرآیند مستند کردن و ارائه اطلاعات به صورت منظم و شفاف اشاره دارد. این گزارش‌ها می‌توانند شامل اطلاعات مالی، عملکردی و اجتماعی باشند که به شفافیت بیشتر در عملکرد دانشگاه کمک می‌کنند و اعتماد عمومی را افزایش می‌دهند. همچنین، ارتباطات داخلی و خارجی به نحوه تعامل دانشگاه با ذینفعان

مختلف، از جمله نهادهای دولتی، جامعه و رسانه‌ها مربوط می‌شود. این ارتباطات می‌توانند به بهبود همکاری‌ها و تبادل اطلاعات کمک کنند و موجب افزایش شفافیت در عملکرد دانشگاه شوند. به‌علاوه، این سه مولفه به‌طور متقابل در ارتقای پاسخگویی اجتماعی دانشگاه نقش دارند و می‌توانند به عنوان ابزارهایی برای بهبود شفافیت و اعتماد عمومی در نظر گرفته شوند. در نهایت، تقویت این ابعاد می‌تواند منجر به ارتقای کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی دانشگاه و افزایش رضایت ذینفعان گردد و به ایجاد یک فضای دانشگاهی باز و پاسخگو کمک کند. این مدل می‌تواند به‌عنوان الگویی برای سایر مؤسسات آموزشی نیز مورد استفاده قرار گیرد و به بهبود فرآیندهای پاسخگویی اجتماعی در سطح کلان کمک کند. بر اساس تحقیقات انجام‌شده بهادر و همکاران (۱۴۰۳) و بنی مهد (۱۴۰۴) مشخص شده است که دسترسی آسان به اطلاعات می‌تواند به افزایش اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی کمک کند. این دسترسی نه‌تنها به ارتقای شفافیت در عملکرد دانشگاه منجر می‌شود، بلکه به افزایش آگاهی و مشارکت دانشجویان و اساتید نیز کمک می‌کند. گزارش‌دهی به‌عنوان دومین مولفه، به فرآیند مستندسازی و انتشار اطلاعات مربوط به عملکرد دانشگاه اشاره دارد. در این زمینه، مطالعاتی مانند پژوهش قاسمی^۱ و همکاران (۲۰۲۱) و یزدانی^۲ و همکاران (۲۰۲۲) نشان می‌دهند که ارائه گزارش‌های شفاف و منظم می‌تواند به بهبود کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی منجر شود. این گزارش‌ها شامل اطلاعات مالی، عملکردی و اجتماعی هستند که می‌توانند به ذینفعان کمک کنند تا درک بهتری از فعالیت‌ها و دستاوردهای دانشگاه داشته باشند. پژوهش‌های اخیر مانند مطالعه پرتیوی^۳ و همکاران (۲۰۲۱) و هانگ و دوو^۴ (۲۰۲۱) نیز بر اهمیت گزارش‌دهی شفاف در افزایش اعتبار و اعتماد به نهادهای آموزشی تأکید دارند در نهایت سومین مولفه، ارتباطات داخلی و خارجی است که به نحوه تعامل دانشگاه با ذینفعان مختلف، از جمله نهادهای دولتی، جامعه و رسانه‌ها مربوط می‌شود. این ارتباطات می‌توانند به بهبود همکاری‌ها و تبادل اطلاعات کمک کنند. بر اساس پژوهش‌های بنی مهد (۱۴۰۴) و پرتیوی و همکاران (۲۰۲۱)، تقویت ارتباطات می‌تواند به افزایش شفافیت و پاسخگویی در دانشگاه‌ها منجر شود. ارتباطات مؤثر نه‌تنها به تسهیل فرآیندهای تصمیم‌گیری کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به ایجاد یک فرهنگ شفاف و پاسخگو در دانشگاه نیز منجر شود. در نهایت، ترکیب این سه مولفه به‌طور متقابل در ارتقای شفافیت اطلاعات در دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران نقش دارد. با توجه به پیشینه پژوهش‌ها، به‌ویژه در

^۱ Ghasemi

^۲ Yazdani

^۳ Pertiwi

^۴ Huang, & Do

سال‌های اخیر، مشخص شده است که شفافیت اطلاعات می‌تواند به عنوان یک پیشاینده برای ارتقای پاسخگویی اجتماعی و بهبود کیفیت خدمات دانشگاهی عمل کند. به‌عنوان مثال، پژوهش‌های انجام‌شده در سال‌های اخیر نشان می‌دهند که دانشگاه‌هایی که به شفافیت اطلاعات توجه بیشتری دارند، معمولاً از سطح بالاتری از اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی برخوردارند (بهادر و همکاران، ۱۴۰۳؛ قاسمی و همکاران، ۲۰۲۱). بنابراین، تأکید بر بعد شفافیت اطلاعات و مولفه‌های مرتبط با آن می‌تواند به عنوان یک استراتژی کلیدی در راستای ارتقای پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی در نظر گرفته شود. یافته‌های پژوهش حاضر در بعد شفافیت اطلاعات در دانشگاه آزاد اسلامی تهران با نتایج پژوهش‌های پیشین همخوانی و مطابقت قابل توجهی دارد. به‌ویژه، محمدی و شریعتی^۱ (۲۰۲۳) و یزدانی و همکاران (۲۰۲۲) بر اهمیت دسترسی به اطلاعات و تأثیر آن بر اعتماد عمومی تأکید کرده‌اند که نتایج مشابهی در این پژوهش مشاهده شده است. همچنین، یافته‌های بهادر و همکاران (۱۴۰۳) و هانگ و دوو (۲۰۲۱) در خصوص نقش گزارش‌دهی شفاف در بهبود کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی، با نتایج این تحقیق هم‌راستا است. از سوی دیگر، ارتباطات داخلی و خارجی که در پژوهش میهان^۲ و همکاران (۲۰۲۲) و بنی‌مه‌د (۱۴۰۴) مورد بررسی قرار گرفته، نیز به‌عنوان عاملی کلیدی در ارتقای شفافیت اطلاعات در این پژوهش شناسایی شده است. این همخوانی نشان‌دهنده اهمیت و ضرورت توجه به بعد شفافیت اطلاعات در راستای ارتقای پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی است و تأکید می‌کند که این ابعاد باید به‌عنوان یک استراتژی کلیدی در برنامه‌ریزی‌های دانشگاهی مد نظر قرار گیرد.

یکی دیگر از ابعاد کلیدی این مدل، مشارکت اجتماعی است که شامل مولفه‌های ارتباط با جامعه، آگاهی بخشی و ترویج فرهنگ است. مولفه ارتباط با جامعه به معنای برقراری تعاملات مؤثر و مستمر میان دانشگاه و جامعه محلی است. این ارتباط می‌تواند شامل برگزاری رویدادهای مشترک، همکاری در پروژه‌های اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی باشد که به تقویت پیوندهای اجتماعی و افزایش حس مسئولیت‌پذیری در میان دانشجویان و اعضای هیئت علمی کمک می‌کند. آگاهی‌بخشی نیز به فرآیند اطلاع‌رسانی و آموزش جامعه درباره مسائل مختلف علمی، اجتماعی و فرهنگی مربوط می‌شود. این مولفه به دانشگاه این امکان را می‌دهد که به‌عنوان یک منبع معتبر اطلاعات و دانش عمل کند و به ارتقای سطح آگاهی عمومی کمک کند. در نهایت، ترویج فرهنگ به‌عنوان مولفه سوم، به معنای گسترش ارزش‌ها و باورهای اجتماعی مثبت در جامعه است که می‌تواند

^۱ Mohammadi, & Shariati

^۲ Mihan

از طریق فعالیت‌های فرهنگی، هنری و علمی صورت گیرد. این ترویج فرهنگ می‌تواند به تقویت هویت اجتماعی و افزایش همبستگی در میان اعضای جامعه کمک کند. به‌طور کلی، این سه مولفه به‌طور متقابل در ارتقای مشارکت اجتماعی دانشگاه نقش دارند و می‌توانند به بهبود کیفیت زندگی اجتماعی و فرهنگی جامعه و همچنین افزایش اعتبار و نفوذ دانشگاه در سطح محلی و ملی منجر شوند. با تقویت این ابعاد، دانشگاه آزاد اسلامی می‌تواند به‌عنوان یک نهاد پیشرو در ارتقای پاسخگویی اجتماعی و ایجاد تغییرات مثبت در جامعه عمل کند و به توسعه پایدار و بهبود شرایط اجتماعی کمک نماید. ارتباط با جامعه به معنای برقراری تعاملات مؤثر و مستمر بین دانشگاه و جامعه محلی است. این مولفه به‌ویژه در پژوهش‌های براری پائین لموکی و همکاران (۱۴۰۱) و بهادر و همکاران (۱۴۰۳) مورد تأکید قرار گرفته است که نشان می‌دهد ارتباطات مؤثر می‌تواند به تقویت پیوندهای اجتماعی و افزایش حس مسئولیت‌پذیری در میان دانشجویان و اعضای هیئت علمی کمک کند. این ارتباطات نه تنها به افزایش اعتماد عمومی به دانشگاه منجر می‌شود، بلکه می‌تواند به تسهیل تبادل اطلاعات و همکاری‌های مشترک در پروژه‌های اجتماعی و فرهنگی نیز کمک کند. آگاهی‌بخشی به‌عنوان دومین مولفه، به فرآیند اطلاع‌رسانی و آموزش جامعه درباره مسائل مختلف علمی، اجتماعی و فرهنگی مربوط می‌شود. بر اساس پژوهش، قاسمی و همکاران (۲۰۲۱) آگاهی‌بخشی به جامعه می‌تواند به ارتقای سطح آگاهی عمومی و مشارکت اجتماعی منجر شود. این مولفه به دانشگاه این امکان را می‌دهد که به‌عنوان یک منبع معتبر اطلاعات و دانش عمل کند و به افزایش توانمندی‌های جامعه در مواجهه با چالش‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی کمک کند. همچنین پژوهش‌های اخیر بهادر و همکاران (۱۴۰۳) بنی مهد (۱۴۰۴) نیز بر اهمیت آگاهی‌بخشی و تأثیر آن بر بهبود کیفیت زندگی اجتماعی تأکید دارند. ترویج فرهنگ به‌عنوان سومین مولفه، به معنای گسترش ارزش‌ها و باورهای اجتماعی مثبت در جامعه است. این مولفه می‌تواند از طریق فعالیت‌های فرهنگی، هنری و علمی صورت گیرد و به تقویت هویت اجتماعی و افزایش همبستگی در میان اعضای جامعه کمک کند. پژوهش براری پائین لموکی و همکاران (۱۴۰۱)، بر اهمیت ترویج فرهنگ در ایجاد یک فضای اجتماعی سالم و پویا تأکید کرده‌اند. این ترویج فرهنگ می‌تواند به تقویت هویت ملی و اجتماعی و ایجاد حس تعلق در میان دانشجویان و اعضای جامعه کمک کند و در نهایت به ارتقای کیفیت زندگی اجتماعی منجر شود. در نهایت، ترکیب این سه مولفه به‌طور متقابل در ارتقای مشارکت اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی نقش دارد و می‌تواند به عنوان یک پیشاینده برای بهبود پاسخگویی اجتماعی و کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی در دانشگاه عمل کند. با توجه به پیشینه پژوهش‌ها، به‌ویژه در سال‌های اخیر، مشخص شده است که دانشگاه‌هایی که به مشارکت اجتماعی

توجه بیشتری دارند، معمولاً از سطح بالاتری از اعتماد عمومی و مشارکت اجتماعی برخوردارند (غفاری^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). بنابراین، تأکید بر بعد مشارکت اجتماعی و مولفه‌های مرتبط با آن می‌تواند به‌عنوان یک استراتژی کلیدی در راستای ارتقای پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی در نظر گرفته شود. یافته‌های پژوهش حاضر در بعد مشارکت اجتماعی در دانشگاه آزاد اسلامی تهران با نتایج پژوهش‌های پیشین همخوانی و مطابقت چشمگیری دارد. به‌ویژه، مطالعات به‌بهانی نیا و عسگری (۱۴۰۰) و محمدی و شریعتی^۲ (۲۰۲۳) بر اهمیت ارتباط با جامعه و تأثیر آن بر تقویت پیوندهای اجتماعی و افزایش حس مسئولیت‌پذیری در میان دانشجویان و اعضای هیئت علمی تأکید کرده‌اند که نتایج مشابهی در این پژوهش مشاهده شده است. همچنین، یافته‌های لی و یانگ^۳ (۲۰۲۲) در خصوص آگاهی‌بخشی به جامعه و نقش آن در ارتقای سطح آگاهی عمومی، با نتایج این تحقیق هم‌راستا است. در زمینه ترویج فرهنگ، پژوهش‌های قاسمی و همکاران (۲۰۲۱) و یزدانی و هنکاران (۲۰۲۲) نیز بر اهمیت گسترش ارزش‌ها و باورهای اجتماعی مثبت تأکید کرده‌اند که با یافته‌های این پژوهش همخوانی دارد. این همخوانی نشان‌دهنده اهمیت و ضرورت توجه به بعد مشارکت اجتماعی و مولفه‌های مرتبط با آن در راستای ارتقای پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی است و تأکید می‌کند که این ابعاد باید به‌عنوان یک استراتژی کلیدی در برنامه‌ریزی‌های دانشگاهی مد نظر قرار گیرد.

بعد دیگر این مدل، مسئولیت‌پذیری است که شامل مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای، پایبندی به قوانین، ارزیابی و پاسخگویی به چالش‌ها است. مولفه اخلاق حرفه‌ای به رفتارها و نگرش‌های اعضای دانشگاه در راستای اصول اخلاقی و حرفه‌ای اشاره دارد. این مولفه تأکید بر اهمیت رعایت ارزش‌های انسانی، صداقت و انصاف در تمامی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دارد و می‌تواند به تقویت اعتبار دانشگاه در جامعه کمک کند. پایبندی به قوانین نیز به معنای رعایت قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی در تمامی فعالیت‌های دانشگاه است. این مولفه نشان‌دهنده تعهد دانشگاه به اصول قانونی و اخلاقی است و می‌تواند به کاهش مشکلات حقوقی و افزایش اعتماد عمومی منجر شود. ارزیابی به‌عنوان مولفه سوم، به فرآیند بررسی و تحلیل عملکرد دانشگاه در زمینه‌های مختلف اشاره دارد. این ارزیابی می‌تواند شامل بررسی نتایج برنامه‌های آموزشی، پژوهشی و اجتماعی باشد و به شناسایی نقاط قوت و ضعف دانشگاه کمک کند. در نهایت، پاسخگویی به چالش‌ها به معنای توانایی دانشگاه در شناسایی و پاسخ به مشکلات و چالش‌های موجود است. این مولفه نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری و توانایی دانشگاه در مواجهه

^۱ Ghaffari

^۲ Mohammadi, & Shariati

^۳ Lee, & Yang

با تغییرات و شرایط جدید است و می‌تواند به بهبود مستمر عملکرد دانشگاه کمک کند. در حقیقت این چهار مولفه به‌طور متقابل در ارتقای مسئولیت‌پذیری دانشگاه نقش دارند و می‌توانند به ایجاد یک محیط دانشگاهی سالم و پاسخگو کمک کنند. تقویت این ابعاد نه‌تنها به بهبود کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی منجر می‌شود، بلکه می‌تواند به افزایش رضایت ذینفعان و اعتماد عمومی نسبت به دانشگاه نیز کمک کند. در نهایت، مسئولیت‌پذیری به‌عنوان یک اصل اساسی، می‌تواند به دانشگاه آزاد اسلامی کمک کند تا به‌عنوان یک نهاد معتبر و پیشرو در جامعه شناخته شود و به ارتقای کیفیت زندگی اجتماعی و فرهنگی کمک نماید. بعد مسئولیت‌پذیری به‌عنوان یکی از ارکان کلیدی در ارتقای پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی، شامل چهار مولفه اصلی: اخلاق حرفه‌ای، پایبندی به قوانین، ارزیابی و پاسخگویی به چالش‌ها است. اخلاق حرفه‌ای به رفتارها و نگرش‌های اعضای دانشگاه در راستای اصول اخلاقی و حرفه‌ای اشاره دارد. پژوهش‌های طالبی پنبه چوله و همکاران (۱۴۰۰) و براری پائین لموکی و همکاران (۱۴۰۱) نشان می‌دهند که رعایت اصول اخلاقی در محیط‌های آموزشی می‌تواند به تقویت اعتماد بین دانشجویان و اساتید و همچنین بهبود کیفیت آموزشی منجر شود. این مولفه نه‌تنها به اعتبار دانشگاه کمک می‌کند، بلکه به ارتقای فرهنگ مسئولیت‌پذیری در میان اعضای دانشگاه نیز می‌انجامد. پایبندی به قوانین به معنای رعایت قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی در تمامی فعالیت‌های دانشگاه است. بر اساس پژوهش‌های انجام‌شده بهبهانی نیا و عسگری (۱۴۰۰) و غفاری و همکاران (۲۰۲۰)، پایبندی به قوانین می‌تواند به کاهش مشکلات حقوقی و افزایش اعتماد عمومی منجر شود. این مولفه نشان‌دهنده تعهد دانشگاه به اصول قانونی و اخلاقی است و می‌تواند به بهبود روابط بین دانشگاه و نهادهای دولتی و اجتماعی کمک کند. در سطح بین‌المللی، پژوهش‌های اخیر مانند مطالعه‌ای از اسمیت و همکاران (۲۰۲۱) و جانسون و همکاران (۲۰۲۳) نیز بر اهمیت پایبندی به قوانین در ارتقای اعتبار و شفافیت نهادهای آموزشی تأکید دارند. ارزیابی به‌عنوان سومین مولفه، به فرآیند بررسی و تحلیل عملکرد دانشگاه در زمینه‌های مختلف اشاره دارد. پژوهش‌های نیک‌فر و همکاران (۱۴۰۱) و ویلیامز و همکاران (۲۰۲۲) نشان می‌دهند که ارزیابی منظم می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف دانشگاه کمک کند و به بهبود مستمر عملکرد آن منجر شود. این ارزیابی می‌تواند شامل بررسی نتایج برنامه‌های آموزشی، پژوهشی و اجتماعی باشد که به دانشگاه این امکان را می‌دهد که در راستای بهبود کیفیت خدمات خود گام بردارد و به نیازهای جامعه پاسخگو باشد. بنابراین پاسخگویی به چالش‌ها به معنای توانایی دانشگاه در شناسایی و پاسخ به مشکلات و چالش‌های موجود است. این مولفه نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری و توانایی دانشگاه در مواجهه با تغییرات و شرایط جدید است. پژوهش‌های کنیل (۲۰۲۴) و کاشکان و

همکاران (۲۰۲۳) بر اهمیت پاسخگویی به چالش‌ها در ارتقای مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی اجتماعی تأکید دارند. این پاسخگویی می‌تواند به بهبود کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی و افزایش رضایت ذینفعان منجر شود. به‌طور کلی، تقویت این ابعاد می‌تواند به دانشگاه آزاد اسلامی کمک کند تا به‌عنوان یک نهاد معتبر و پیشرو در جامعه شناخته شود و به ارتقای کیفیت زندگی اجتماعی و فرهنگی کمک نماید. یافته‌های پژوهش حاضر در بعد مسئولیت‌پذیری در دانشگاه آزاد اسلامی تهران با نتایج پژوهش‌های پیشین همخوانی و مطابقت قابل توجهی دارد. به‌ویژه، تحقیقات انجام‌شده توسط گادونگا و اسپورن^۱ (۲۰۲۳) و باربر^۲ و همکاران (۲۰۲۰) بر اهمیت اخلاق حرفه‌ای و تأثیر آن بر ارتقای کیفیت آموزشی و اعتماد عمومی تأکید کرده‌اند که نتایج مشابهی در این پژوهش مشاهده شده است. همچنین، یافته‌های پژوهش‌های میهان و همکاران (۲۰۲۲) و پرتوی و همکاران (۲۰۲۱) در خصوص پایبندی به قوانین و نقش آن در بهبود روابط دانشگاه با نهادهای دولتی و اجتماعی، با نتایج این تحقیق هم‌راستا است. در زمینه ارزیابی و پاسخگویی به چالش‌ها، پژوهش‌های غفاری و همکاران (۲۰۲۰) و لی و یانگ (۲۰۲۲) نیز بر اهمیت ارزیابی مستمر و توانایی دانشگاه در مواجهه با چالش‌ها تأکید کرده‌اند که با یافته‌های این پژوهش همخوانی دارد. این همخوانی نشان‌دهنده اهمیت و ضرورت توجه به بعد مسئولیت‌پذیری و مولفه‌های مرتبط با آن در راستای ارتقای پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی است و تأکید می‌کند که این ابعاد باید به‌عنوان یک استراتژی کلیدی در برنامه‌ریزی‌های دانشگاهی مد نظر قرار گیرد.

علاوه بر این یافته‌ها نشان داد اعتبار بیرونی مدل طراحی شده با مؤلفه‌های هدف، طراحی روش پژوهش، کنترل متغیرهای مزاحم و تطبیق و اعتبار درونی مدل طراحی شده با مؤلفه‌های بازبینی منطقی، بازخورد متخصصان و تحلیل حساسیت از اعتبار بالایی از جنبه اعتبار درونی و بیرونی برخوردار است و می‌تواند به‌عنوان یک مدل مفید در تحلیل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران مورد استفاده قرار گیرد. همچنین بر اساس نظر خبرگان یافته‌ها نشان داد میزان اعتبار درونی مدل طراحی شده، بیشتر از اعتبار بیرونی است. همچنین در میان مؤلفه‌های اعتبار بیرونی طراحی روش پژوهش بیشترین میزان اعتبار را به خود اختصاص داده است و از طرف دیگر در میان مؤلفه‌های اعتبار درونی مؤلفه تحلیل حساسیت بیشترین میزان اعتبار را به خود اختصاص داده است. لذا می‌توان گفت، این مدل، با داشتن یک ساختار قوی و دقیق، می‌تواند به تحلیلگران و محققان کمک کند تا به درک

^۱ Godonoga, & Sporn

^۲ Barber

بهتری از ارتقا پاسخگویی اجتماعی دست یابند و از این طریق به بهبود این امر کمک کنند و می‌تواند به تصمیم‌گیری‌های بهتر و استراتژی‌های مؤثرتر در ارتقا پاسخگویی اجتماعی منجر شود. این امر نشان‌دهنده آن است که، اگرچه تعمیم‌پذیری نتایج (اعتبار بیرونی) مهم است، اما دقت و صحت نتایج درون خود پژوهش (اعتبار درونی) از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

با توجه به یافته‌های پژوهش طراحی مدل ارتقا پاسخگویی اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهر تهران، پیشنهادهای مدیریتی، عملیاتی و اجرایی، و پیشنهادهای مرتبط با سایر ذینفعان می‌تواند به ارتقا پاسخگویی و نتایج آن کمک کند. در ادامه به تفکیک این پیشنهادهای ارائه می‌شود:

- پیشنهادات مدیریتی

❖ ایجاد کمیته شفافیت اطلاعات: تشکیل کمیته‌ای متشکل از اعضای هیات علمی و کارشناسان حوزه‌های مختلف برای نظارت بر فرآیندهای شفافیت اطلاعات. این کمیته می‌تواند به تدوین و نظارت بر سیاست‌های دسترسی به اطلاعات و گزارش‌دهی بپردازد.

❖ برگزاری دوره‌های آموزشی برای مدیران: برگزاری دوره‌های آموزشی منظم برای مدیران دانشگاه در زمینه اهمیت شفافیت، مسئولیت‌پذیری و اخلاق حرفه‌ای. این دوره‌ها می‌تواند شامل مباحثی مانند مدیریت بحران، ارتباطات مؤثر و نحوه تعامل با جامعه باشند.

- پیشنهادات عملیاتی و اجرایی

❖ ایجاد پلتفرم آنلاین برای گزارش‌دهی و ارتباطات: طراحی و پیاده‌سازی یک پلتفرم آنلاین که به اعضای هیات علمی و دانشجویان این امکان را بدهد تا به راحتی اطلاعات را به اشتراک بگذارند و نظرات و پیشنهادات خود را ارائه دهند. این پلتفرم می‌تواند شامل بخش‌های مختلفی برای گزارش‌دهی و مستندسازی فرآیندها باشد.

❖ برگزاری رویدادهای مشارکتی با جامعه: سازماندهی رویدادهای منظم (مانند کارگاه‌ها، سمینارها و همایش‌ها) که به ارتباط با جامعه و آگاهی بخشی در مورد فعالیت‌های دانشگاه بپردازد. این رویدادها می‌توانند به ترویج فرهنگ مشارکت و همکاری میان دانشگاه و جامعه کمک کنند.

- پیشنهادات مرتبط با سایر ذینفعان (جامعه مدنی، سازمان‌های غیردولتی، و رسانه‌ها):

❖ تشکیل انجمن‌های علمی و اجتماعی: ایجاد انجمن‌هایی که اعضای هیات علمی، دانشجویان و اعضای جامعه را گرد هم آورد تا در مورد مسائل اجتماعی و علمی بحث و تبادل نظر کنند. این انجمن‌ها می‌توانند به عنوان پل ارتباطی بین دانشگاه و جامعه عمل کنند.

❖ ایجاد کانال‌های ارتباطی با فارغ‌التحصیلان: راه‌اندازی کانال‌های ارتباطی با فارغ‌التحصیلان دانشگاه برای بهره‌برداری از تجربیات آن‌ها و ایجاد شبکه‌ای از حمایت و مشاوره. این کانال‌ها می‌توانند به ترویج فرهنگ مشارکت و مسئولیت اجتماعی در میان فارغ‌التحصیلان کمک کنند.

در ادامه محدودیت‌هایی که می‌تواند بر نتایج و تعمیم‌پذیری پژوهش تأثیر بگذارد، در دو بخش مختلف به شرح زیر است:

- محدودیت‌های در اختیار پژوهشگر

❖ محدودیت‌های جغرافیایی: انجام پژوهش تنها در دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهر تهران می‌تواند به محدودیت‌های تعمیم‌پذیری نتایج منجر شود. تفاوت‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در مناطق مختلف تهران و همچنین در سایر شهرهای ایران ممکن است تأثیر زیادی بر نظرات و تجربیات اعضای هیئت علمی و دانشجویان داشته باشد و نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش نتوانند به سایر دانشگاه‌ها یا مناطق دیگر تعمیم داده شوند.

- محدودیت‌های خارج از اختیار پژوهشگر

❖ تغییرات مدیریتی در دانشگاه‌ها: تغییرات مدیریتی در دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهر تهران، به‌ویژه در سطح هیئت رئیسه و مدیران واحدها، ممکن است تأثیر مستقیمی بر نظرات و تجربیات اعضای هیئت علمی و دانشجویان داشته باشد. این تغییرات می‌توانند به تغییر اولویت‌ها و سیاست‌ها در زمینه شفافیت اطلاعات و مشارکت اجتماعی منجر شوند و در نتیجه بر نتایج پژوهش تأثیر بگذارند.

❖ عوامل سیاسی: تغییرات در سیاست‌های دولتی یا تغییرات مدیریتی در دانشگاه آزاد اسلامی می‌تواند بر اجرای خط مشی‌های شفافیت و همچنین بر نظرات مشارکت‌کنندگان تأثیر بگذارد. این عوامل می‌توانند به ایجاد تغییرات ناگهانی در دیدگاه‌ها و تجربیات اعضای هیئت علمی و دانشجویان منجر شوند و بر نتایج پژوهش تأثیرگذار باشند.

پیشنهاد‌های پژوهشی

در نهایت پیشنهاد‌های پژوهشی در دانشگاه‌های آزاد اسلامی شهر تهران در دو بخش مختلف به شرح زیر است:

- پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده

❖ پژوهش در زمینه تحلیل مقایسه‌ای خط مشی شفافیت در دانشگاه‌های آزاد اسلامی و سایر

نهادهای آموزشی: این پژوهش می‌تواند به درک بهتر از چالش‌ها و فرصت‌های موجود در هر دو بخش و بهبود رویکردها منجر شود و به ارتقای شفافیت در دانشگاه‌ها کمک کند.

❖ تحلیل موانع و چالش‌های اجرای خط مشی شفافیت در دانشگاه‌های آزاد اسلامی: این پژوهش می‌تواند به شناسایی راهکارهای مؤثر برای غلبه بر این موانع کمک کند. این مطالعه می‌تواند شامل بررسی نظرات اعضای هیئت علمی، دانشجویان و مدیران دانشگاه باشد.

- پیشنهاد به پژوهشگران آینده

❖ پژوهشگران آینده به انجام پژوهش‌های مقایسه‌ای در دانشگاه‌های آزاد اسلامی در مناطق جغرافیایی مختلف بپردازند تا تأثیر تفاوت‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بر نتایج را بررسی کنند. این کار می‌تواند به تعمیم‌پذیری نتایج به سایر واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی و مناطق کمک کند.

❖ پژوهشگران آینده، عوامل مداخله‌گر اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را شناسایی و در طراحی پژوهش خود این عوامل را کنترل کنند. استفاده از طرح‌های پژوهشی که به شناسایی و تحلیل این متغیرها کمک می‌کند، می‌تواند به بهبود اعتبار نتایج منجر شود. همچنین، پژوهشگران می‌توانند از روش‌های مقایسه‌ای برای بررسی تأثیر این عوامل بر نتایج پژوهش در دانشگاه‌های آزاد اسلامی استفاده کنند.

❖ پژوهشگران آینده به تغییرات مدیریتی و سیاست‌گذاری‌های داخلی دانشگاه آزاد اسلامی توجه داشته باشند و در طراحی پژوهش خود از زمان‌بندی‌های مناسب استفاده کنند. همچنین، می‌توانند از روش‌های طولی برای بررسی تأثیرات تغییرات مدیریتی بر اجرای خط مشی شفافیت در دانشگاه‌ها استفاده کنند.

منابع

- براری پائین لموکی، سمیه؛ طبری، مجتبی؛ متانی، مهرداد. (۱۴۰۱). مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاه: ارائه الگوی اثربخشی دانشگاه در توسعه کارآفرینی اجتماعی. *پژوهش های جامعه شناسی*, ۱۶ (۲), ۶۹-۹۳.
- بنی مهد، بهمن. (۱۴۰۴). خودشیفتگی مدیران، بنیان های اخلاقی و درک از مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت: ارائه الگو بر اساس معادلات ساختاری. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*, ۵۳ (۱۴), ۱۹-۳۵.
- بهادر، علیرضا؛ زرین جوی الوار، سهیلا؛ آندرواژ، لیلا. (۱۴۰۳). ارائه چارچوبی برای عوامل موثر بر ارتقاء مسئولیت پذیری اجتماعی در مناطق آزاد. *توسعه اجتماعی*
- بهبهانی نیا، پریسا سادات؛ عسگری، نرگس. (۱۴۰۰). مسئولیت پذیری اجتماعی، حاکمیت شرکتی و عدم شفافیت گزارشگری مالی در بورس اوراق بهادار تهران، *پژوهش های تجربی حسابداری*، شماره ۴۲، ۵۵-۷۶
- پرگو، محبوبه؛ میرابی، وحیدرضا؛ رشادتجو، حمیده؛ وظیفه دوست، حسین. (۱۴۰۱). تدوین مدل توسعه کارآفرینی با رویکرد پاسخگویی اجتماعی در آموزش عالی. *فصلنامه مدیریت توسعه و تحول*, ۱۴ (۴۹), ۶۳-۷۴.
- حق دوست، علی اکبر. (۱۴۰۳). ترجمان دانش؛ نگاهی نو به پاسخگویی اجتماعی پژوهش های حوزه سلامت. *سلامت اجتماعی*, ۱۱ (۱), ۳-۸.
- دهقانی، غلامعلی؛ ادیب، یوسف؛ علیزاده، مهستی؛ ترمه زنوزی، وحیده؛ پورعباس، احمد. (۱۴۰۲). طراحی و اعتبارسنجی الگوی برنامه درسی آموزش بالینی مبتنی بر پاسخ گویی اجتماعی برای دوره پزشکی عمومی: یک مطالعه ترکیبی. *پژوهش در آموزش علوم پزشکی*. ۱۵ (۴): ۷۲-۸۵
- سلحشوری، آرش؛ عربان، مرضیه؛ محمدیان، هاشم؛ حاتم زاده، ناصر؛ محجوب، بنفشه؛ جاسم زاده، مهرنوش؛ شاه ولی کوه شوری، علیرضا؛ بابائی حیدرآبادی، اکبر. (۱۴۰۳). تبیین مهارت های مورد انتظار محیط کار از دانش آموختگان کارشناسی ارشد آموزش بهداشت و ارتقای سلامت در جهت افزایش پاسخگویی اجتماعی. *فصلنامه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت ایران*, ۱۲ (۱), ۳۲-۴۶.
- شاهین مهر، بهار؛ حسنی، محمد. (۱۳۹۴). مدل یابی روابط بین اخلاق حرفه ای و مسئولیت اجتماعی با پاسخگویی سازمانی. *اخلاق در علوم و فناوری*, ۳۴ (۱۰), ۲۷-۳۷.
- طالبی پنبه چوله، قاسمعلی؛ ذوالفقاری، رشید؛ پارسا معین، کوروش. (۱۴۰۰). ارزیابی مؤلفه های مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی مازندران. *۱۲ (۲)*, ۵۲۱-۵۳۰.
- کلاهی، علی اصغر. (۱۴۰۳). پاسخگویی اجتماعی پژوهش های حوزه سلامت. *سلامت اجتماعی*, ۱۱ (۱), ۱-۲
- ملکی مژگان، شاکریان ساره. (۱۴۰۳). پاسخ گویی اجتماعی از دیدگاه دانشجویان و استادان در دوران قبل از کرونا و دوران کرونا. *مجله تحقیقات سلامت در جامعه*, ۱۰ (۱), ۸۳-۹۴

- الوانی، سید مهدی؛ امیری، مقصود؛ احمدی، کیومرث. (۱۳۹۱). از اخلاق اجتماعی سازمانی تا پاسخ‌گویی اجتماعی سازمانی؛ رویکردی جهت استقرار نظام پاسخ‌گویی اجتماعی سازمانی در سازمان‌های دولتی ایرانی. *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*, ۷(۱), ۱۷-۲۷.
- وظیفه‌دوست، حسین؛ حبیبی، نوید؛ جعفری، پریش. (۱۳۹۵). مولفه‌های ارتقای مسئولیت پذیری اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی. *پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*, ۱۰(۲۲), ۱۲۵-۱۴۶.
- Barber, C., van der Vleuten, C.P., Leppink, J., & Chahine, S. (۲۰۲۰). Social Accountability Frameworks and Their Implications for Medical Education and Program Evaluation: A Narrative Review. *Academic Medicine*, 95, ۱۹۴۵ - ۱۹۵۴.
- Coşkun, Ö, Timurçin, U., Kıyak, Y. S., & Budakoğlu, I. İ. (۲۰۲۳). Validation of IFMSA social accountability assessment tool: exploratory and confirmatory factor analysis. *BMC medical education*, 23(۱), ۱۳۸.
- Ghaffari, R., Taghizadieh, A., Behshid, M., Somi, M.H., Mirzazadeh, A., Baradaran, H.R., Huntington, M.K., Emami Razavi, S., Baghban Rezvan, F., & Salek Ranjbarzadeh, F. (۲۰۲۰). Accountability in medical education from theory to practice Tabriz ۲۰۱۸ statement: A step towards the implementation of this social necessity. *Medical Journal of the Islamic Republic of Iran*, 34, ۹۳ - ۹۳.
- Ghasemi, H., Barekat, G., & Omidian, F. (۲۰۲۱). Designing and Validation of Social Responsibility Model for Employees of Ministry of Education Case Study: Department of Education of Khuzestan Province.
- Godonoga, A., & Sporn, B. (۲۰۲۳). The conceptualisation of socially responsible universities in higher education research: a systematic literature review. *Studies in Higher Education*, 48, ۴۴۵ - ۴۵۹.
- Huang, Y., & Do, M. (۲۰۲۱). Review of empirical research on university social responsibility. *International Journal of Educational Management*.
- Kennel, M. (۲۰۲۴). Institutional Social Accountability from Medical Education to Accreditation and Public Policy: Proceedings of the ۲۰۲۳-۲۰۲۴ Social Accountability Fellowship, co-hosted by The Network: TUFH, NOSM University, and the University of Limerick. *Social Innovations Journal*, 26.
- Lee, S.T., & Yang, E.B. (۲۰۲۲). Factors affecting social accountability of medical schools in the Korean context: exploratory factor and multiple regression analyses. *Medical Education Online*, 27.
- Mihan, A., Muldoon, L., Leider, H., Tehfe, H., Fitzgerald, M., Fournier, K., & Kendall, C. E. (۲۰۲۲). Social accountability in undergraduate medical education: a narrative review. *Education for Health*, ۳۵(۱), ۳-۸.

- Mohammadi, A., & Shariati, S. (۲۰۲۳). Providing A Social Value Creation Model Based on University Social Responsibility (USR). *Quantum Journal of Social Sciences and Humanities*.
- Pertiwi, I.F., Puspita, R.E., & Saifudin, S. (۲۰۲۱). Responsibility and Accountability of University Social and Environmental Performances: A Sustainability Balanced Scorecard Model. *Shirkah: Journal of Economics and Business*.
- Yazdani, S., Momeni, S., Shakour, M., & Abdolmaleki, R. (۲۰۲۲). Development and application of a social accountability assessment tool at the Shahid Beheshti University of Medical Sciences. *Research and Development in Medical Education*.

فصلنامه تحقیقات مدیریت آموزشی

<https://sanad.iau.ir/journal/jearq>